

LLUIS CAPDEVILA

POEMA DE NADAL

(UN ACTE EN QUATRE ESTAMPES)

Estrenada al Teatre Poliorama l'Any 1938

Poema de Nadal de Lluís Capdevila. Es propietat dels seus hereus. Joaquim Capdevila, Enric Capdevila, Gerard C. Capdevila

Poema de Nadal

...ai,llum que no ets enlloc, misteriosa;
ai portal de Betlem, que ets ~~anima~~ tot arreu

Joan Maragall

Personatges

Maria

Josep

L'amic

Biel

Uns infants que canten

L'aveu d'un que passa

El pagés ric

La pagesa rica

Un infant (fill del pages i la pagesa rica)

Uns pastors

Uns altres infans

En un poble d'alta muntanya

Una cambra de parets blanques i sostre baix, ratllat per unes bigues enormes. Hi ha una porta minúscula en un costat, que s'obre a un passadís on hi han altres cambres de la casa. Al fons una gran porta en arc per la qual hom veu ^{unes} ~~una~~ muntanyes morades de llunyania, un poble de cases de color dem mel, uns arbres que la tardor ha vestit d'or, un cel ^{d'un} ~~un~~ blau pal·lid... Hi ha amés de la porta, una finestra amb una creu de ferro; la reixa.

Un banc de fuster, un parell de tamborets, un fogó i el perol del aiguacuit. A les parets serres,, xerracs, martells, enformadors i altres eines de l'ofici. A terra ensenalls, olor de fuat que es una ~~omnipotència~~ honesta i bona. Aire humil, d'una humilitat graciosa, ~~puríssima~~ puríssima inefable. Tor molt clar, molt lluminos. ha de fer l'afecte, pero, que es vits en una miniatura.

LA FICCIO

Josep treballa: L'amic assegut en un tamboret, fuma i el contempla.

Josep és un home d'uns cinquanta anys, que ^{han} ~~ha~~ endevingut cendra els seus cabells i en la seva barba. Té un front obert, uns ulls grisos de mirada franca i lleial. Se l'endevina un home valenteros,, acostumat per la seva solitud a presindir del di de la gent. Mes alt que baix, mes megre que gras, se'l veu fort malgrat els anys. Va amb pantalons de vellut, espardeinyes de betes, manegues ~~d'un~~ d'armilla - damunt la qual tentineja una cadena de plata que passant per un trau, desapareix dintre la butxaca- i faixa.

L'amic tampoc es jove, però està més gras, mes vermell de cara, més ben arriat. Aire de gandul de poble. Cara ~~inexpressiva~~ inexpressiva, poc intel·ligent, pero de cap mana antipàtic

L'amic: Jo no diré, Josep, que hakis fet malament posant-te aquesta noia a casa.

Josep (sense deixar la feina): No ho diguis, que diries una cosa injusta i estúpida com son sempre les coses injustes.

L'amic: Ja ho sé que tu eres un gran amic del seu pare.

Josep: No en tenia un altre amic!

L'amic: Home, gràcies !

Josep: De res. Pero no t'ofenguis, que es la veritat, i la veritat mai no ha d'ofendre.

L'amic: I jo ?

Josep: Tu ? Tu ets una altra cosa.

L'amic: Matem-ho, doncs.

Josep: Matem-ho.

L'amic (després d'un moment): I tornem al que et deie.

Josep: Tornem-hi.

L'amic: La noia, en morir el seu pare, quedà sola al mon.

Josep: Tan com sola!...

L'amic: Sola del tot, no; perquè tu te la posares a casa.

Josep: Es el manys que podia fer.

L'amic: Si, es clar, però...

Josep: Però que ?

L'amic(no sabent com començar): Que el poble no ho veu amb bons ulls.

Josep(deixant de treballar, molt estranyat): Que el poble no ho veu amb bons ulls? Que no veu amb bons ulls que una pobra criatura que s'ha quedat sense pare trobi llit i taula i caliu de llar ?

L'amic(~~Vagament~~ Vagament): Si, mira....

Josep: No pot ésser cert el que dius. El poble es bo, i si la pietat i l'amor els amb mals ulls no ho fora. (amb una espurna d'indignació) A mes a mes, que n'ha de fer el poble de la meva vida ? No tinc altre orgull que la meva vida, que es clara com l'aigua ~~demanant~~ de neu i com el cel de l'alba. Treballó del mati al vespre, soc pobre per aixó; perquè treballo; tinc sempre la casa oberta als que son mes pobres que jo, i ells venen perquè saben que aquí hom no els acomiada amb un immesericordios Deu l'enpari; la mare m'ensenyà que Deu no ens havia dotat de veu per aque li traspasessem els que demanen de porta en porta, pero que, en camvi havia dotat de mans la humana criatura per a que tingués el gest noble i bell de donar. Que n'ha de dir de mi el poble ?

L'amic: Una sola cosa; que ets fadri

Josep(amb una gran estranyesa) Que sóc fadri ?

L'amic: I que ella també es fadrina.

Josep(Amb el puny clos vers la porta ^{tota lluminosa} ~~mans brillant~~ de l'or de la tarda trionfal) Ah, els miserables; deuen tenir el cor ple de llot per a creurem capaç de semblan t vilesa- (una pausa breu

L'amic: Si, mira, ja se sap; tots hi estem exposats al que diràn. A mes a mes , recorda't d'al·lo del que pensa mal.

Josep: No h o vui recordar, perquè tan sols recorda'ho ja es una vilesa. Cal pensar tot el contrari. Cal pensar en el be, cal pensar que el mal és una excepció. no hi fa res que la vida en engany i ens estafi. Unicament pensant pensant que el mal és imposible anul·larem el mal. (amb una lleu transsisió) Tu em creus capaç d'una vilesa aixi ?

L'amic: Home, jo, no ,pero...

Josep: Els meus llavis mai no han mentit, ni mai no han mentit els meus ulls.
Mira'm els ulls i escolta la meua paraula, que avui és com un ocell ferit per de la gent innoble, i diga'm; tu em creus capç d'una vilesa així ?

L'amic(un xic esporuguit per l'axaltació del fuster): Ja t'he dit que...

Josep: I si el que t'he dit no és prou, si els teus ulls només saben veure el món material que et volta, si tu, com els altres, com la majoria, ets dels que es vanen de tocar sempre de peus a terra, torna'm a mirar.

L'amic(cada vegada més intranquil, aixecant'se): Home...

Josep(agafant-lo pel braç): Torna'm a mirar. (L'amic el mira amb recel. Josep el deixa i acompanyant-lo a la porta i traient-lo suament; diu) Ho has vist? Soc vell! ~~Mmm~~ Ves i digas al poble que soc vell, que hi ha cendra d'anys i de penes en el meu cap i en el meu cor i que sota aquestes cendra ja no hi queda cap brasa. (en anar'sen. L'amic topa amb Maria, que entra. Maria és una noieteta de disset anys. Té uns cabells de color de les fulles seques, uns ulls negres que poden mirar cara a cara la vida sense avergonyir'se. Quan somriu, tot el seu rostre esdevé lluminós. A pesar dels vestits d'avui-~~mhmhm~~ molt senzills i molt nets- hi ha d'haver en ells com una remi-~~mmmm~~ niscència de la Verge-mare)

Maria(somrient) Bones tardes, Josep.

Josep: Bones tardes, filla

Maria(Per L' amic, que es perd pel camí groc de sol): Que se'n va perquè jo arribo ?

Josep: No, dona! (Inclinat damunt el banc de fuster, amb el ribot a la mà, treballa i cantusseja)

Maria: Es veu que esteu content, Josep

Josep: Si, ~~mhmhm~~ filla i no diries per què ? Perquè soc vell.

Maria: L'ésser vell és motiu d'alegria ?

Josep: De vegades, si. Quin goig, poder ésser vell ! (Hi ha una pausa llarga. La tar-
~~mmmmmmmmmmmm~~
da comença a caure lentament i el cel té una lírica tonalitat d'ambre. Canta un ocell)

Maria(Asseguda al portal): És una cadenera. Sempre canten en morir el dia les cadeneres.

Josep(després d'una pausa): Maria.

Maria: Digueu , Josep.

Josep: He pensat que ens hem de casar.

Maria: Com vos vulgueu.

Josep: No et sembla malament ?

Maria: Res del que vos feu no m'ho sembla.

Josep(Amb emoció):Gracies,filla. (Una pausa breu. Va caient la tarda, i el crepuscle, vesteig de morat i amb mans i peus de vellut entra en la cambra blanca)

Ens h em de casar, perque no vull que res ni ningú pugui tacar el teu nom.

(ella el miraestranyada) Tu no ho entens aixó.

Maria No.

Josep: Anima immaculada i pura (amb una lleu transició) Ens casarem perque la gent no malparli. Seguirem vivint com fins ara, seguiràs essent com una filla. I quan l'amor trauí a la porta del teu cor, com que ja soc vell,li deixaré el pas franc. (Tot és blau de crepuscle)

L'ESTAMPA SEGONA

En el mateix lloc

Es nit, una nit de tardor,quan l'aire fa olor de terra calenta i de raim madur. Pel portal del fons es veuen les finestres il·luminades del poble i un cel tot blau de lluna.

Un llum d'oli il·lumina feblement l'escena.

Josep, molt apesarat, va i ve per la cambra. Maria, trista, plorosa està asseguda en una cadira baixa. A fora s'oeixen lee veus mofetes d'uns infans que canten.

Veus del infans:
Estàs perdut
vell fusterot
Josep banyut
que t'has casat
amb un trastot.

Josep(A la porta, amenaçant als infans amb el puny clos): Fora d'ací! fora ! (els infants s'allunyen cantant la tonada infamant.Una pausa. Josep,mes trist que indignat s'adreça a Maria)

Pero perque no m'ho deies abans de casar.nos i jo t'havia obligat...?

Maria: Perqué no ho sabia.

Josep: Perque no ho sabies?

Maria: Perque jo no em creia que els nens vinguesin aixi. Perque jo em creie, com fan els reis els portaven uns angels de grans ales blanques i daurades

Josep(Amb una pena i una tendresa infinites): Criatura !...Pobre criatura ! (Despres d'un moment) I ara que farem ?

Maria: Ara em llençaré a l'estany per aqué la gent dolenta no escarneixi la vostra vellesa.

Josep: Calla! Calla, que no saps el que et dius! Quan una dona porta un fill a les

..... entrany es a mater'se. I si es veritat que hi ha Deu, segur que et perdonaria. Doncs, que no et perdoni jo ? (Maria plora. Pel fons passa un carro Com vols, ^{com} carregat de raim i dones i homes canten i riuen)

Maria: Si em perdoneu es burlaran de vós, perque la gent es burla dels que perdonen, i us empleneràn la vida de fel i de negror.

Josep No ho creguis. Potser ho intentin, segur que ho intentaràn, pero s'encansaran quan veigin que no en faig cabal. Jo soc un home estrany, saps ? Un home que no te manies ni prujudicis; si en tingués no m'haria casat amb tu, encara que ~~mm~~ aparentment ho hagi fet per a destruir un prejudici... Com t'ho jo perque m'entenguesis... ? Hi ha una cosa a la qual certa mena de gent dona molta importancia. En diuen honor, saps ?, i amb aquesta paraula, que no es mes que una paraula, s'omplen la boca, i la fan anar en dansa tot el sant dia; vinga l'honor amunt i avall, per a que els creguin honorables. En nom de l'honor, pero es cometen moltes bajanades, molts crims, moltes vileses. Els que tenen honor, els que de l'honor n'han fet gaire beun ofici, t'acusarien, t'escupirien al rostre, t'allunyarien com si esteis empestada. Doncs be, jo et perdona. I saps per que et perdono ? Perqué, sortosament, soc un home sense honor.

Maria: Josep ! I quin greu em sap hever estat tant dolenta sense saber'ho i fer-vos-ho pagar a vos, que sou tan bo-

Josep: Tu no has estat dolenta, criatura; ho han estat amb tu. Ara procura asserenar-te i digam com va esser, qui va esser.

Maria(Amb una gran confusió, amb una gran ingenuïtat que arriba al patetic): Si no ho sé.

Josep: No siguis tossuda, filla: és imposible que no ho sapigues.

Maria: Doncs no ho sé, us dic que no ho sé perque no puc dir-vos altra cosa.

Josep: Recorda be, fes memoria.. No has tingut cap galant, cap fadri del poble o de les masies dels afores?

Maria: Cap. perqué m'ho pregunteu ?

Josep: Però, dona, perque vols que t'ho pregunti? perqué si fos així aviat treuriem l'entrellat! (Com per^a si matei) Senyor, sembla mentida que hi hagi qui pugui viure en un estat d'innocencia així !

Maria: Quina pena em fa pensar que els nens no els portin els angels !

Josep(Un xic malhumorat, pero un xic tan sols, perque es un ~~marómm~~ varó d'una paciencia infinita): Doncs no, filla; no els porten els angels. Al contrari (En

..... veu baixa, evocant in mente el seductor) Miserable !

Maria: Aquí ho dieu, Josep? Qui es el miserable !

Josep: L'home que t'ha enganyat, el que t'ha trait.

Maria: Si no m'a enganyat ningú ni ~~m'hambria~~ no m'ha enganyat ⁿⁱ ningú m'ha trait cap home.

Josep: Mira, noia, que em faràs pedre la paciència! (Benedit, veient que els ulls de la noieteta es neguen de llagrimas) Perdona'm. I procura entendre'm, fes un esforç. El miserable és el pare del teu fill.

Maria (Amb estranyesa) Que no seru vos el pare del meu fill.

Jpsep (Entendrit): La teva puresa em desarma. Maria, jo no havia vist ningú tan innocent com tu. No entenc el que et passa ni el que em dius; tindràs un fill i sembla que te l'hagi fet l'Esperit Sant. La realitat i la racionalitat i la logica del mon nostre no tenen fes aveure amb tu, anima ~~innocent~~ pura. Fes el que vulguis, creu el que vulguis i digues el que vulguis. (La besa al front i sen al portal a contemplar la nit tota enfarinada de lluna)

La veu d'un que passa: Bona nit, Josep.

Josep: Bona nit.

La veu d'un que passa (rient) I una altra vagada vigila la dona. (Josep no respon.

Maria, com en un somni murmura)

Maria: Que recordi si un galant, que recordi si un fadri... No se m'hà apropat cap galant, no se m'ha apopat cap fadri... Perque ell no ~~era~~ ho era un galant dels que van a la font i a les eres amb les noies del poble i els diumenges ballen a la plaça. Ell no sé d'un havia sortit, no l'l'havia sentit arribar, t talment com si hagués tingut ales i hagués arribat volant al neu costat. No sé qui era, ni d'on venia no on anava (Enduta per la força del record, despareix tol el que l'anvòlta i parla com en un somnieig. Josep s'ha girat amb atenció profunda) Anava vestit d'una manera estrany i bonica, com no ~~havia~~ ~~mai~~ no hi van els homes del poble, com no havia vist mai ningú; duia un vestit de seda tot blanc i florit de flors daurades, molt cenyit al cos. Tenia la cara blanca de tan mirar la lluna, aixó m'ho digué ell, i portava una estrella d'or pintada al front. Duia un barret punxegut tambe blanc, i una capa vermella com una posta de sol. S'ha segué al costat meu, al bosc, i el bosc feie mes olor que mai, de molsa, de violes i de pi, i els ocells cantaven. Em digué que anava en un carro pel mon, carreteres enlla, semblant cançons i alwgries

..... i em digué que el carro era plé de guitarres i violins, de cércols guarnits amb papers de colors i que hi havia una ballarina que ballava tota nua amb unes grans ales lluminoses, i un home que s'enpassava flames i espases, i un altre que aixecava una caixa de núvia amb una solam má, i un altre que volava de trepezi en trepezi, i un gos savi. I parlava, i parlava, i les seves paraules eren com una música, com una canço de les quan era molt petita, em cantava la mare per a fer-me dormir. I jo vaig adormi-me damunt la capa vermella de seda; potser perquè aquell era el dia de la festa major i a casa havíem begut massa. ^{Del poble,} mig adormida, arribava la música de les gralles. I el cel era tot vermell com si s'hi hagués estes la capa d'aquell home misterios. I jo sentia les seves paraules com una música calida damunt la meua boca, damunt el meu cor, damunt tota la meua cara. (Una pausa breu. Josep que s'ha apropat a la dolça criatura, escolta amb una tendresa barrejada d'angoixa. Maria sospira, ja en un altre to de veu) Quan vareig despertar-me era nit i el cel damunt meu, hi havia una corona d'estrelles com la que ell duia al front. Però ell ja no hi era i mai més no l'he tornat a veure. Vaig tornar a casa, no podia gairebé caminar i el cap em feia mal, i el para va renyar-me. (Com preguntant-s'ho a si mateixa, després d'un moment)

Qui devia ésser l'home del bosc ?

Josep(davant d'ella: Era el pare del teu fill.

Maria(Aixecant-se) No; el pare del teu fill sereu vos, Josep

Josep(Amb una gran tendresa): Tens raó. Maria. Els pares no són els que engendren els fills i els abandonen; són els que els estimen i els recullen.

(El sol s'ha apagat i les dues figures són totes blanques de la blancor lunar.)

Mont lentament es clou la cortina

L'ESTAMPA TERCERA

En el mateig lloc, encara. Ja no hi ha, pero, ni el banc de fuster ni les eines de treball. Les parets blanques tan sols.

LA FICCIO

Mati de Desembre. Un cel gris, d'un gris rosat, entra per la porta i per la finestra fent mes desolada l'estampa. L'Amic ha vingut a ~~acomiar-se de Josep.~~
~~a comiadar-se de Josep.~~

L'amic: I tanmateix us en aneu del poble ?

Jose(Sec)Tanmateix.

L'amic: Que vols que t'hi digui ? Trovo que t'ho prens massa a la valenta.

Josep: M'ho prenc com em sembla i ja soc prou gran per a prescindir de l'opinio del altres.

L'amic: Jo la veritat, et feia una altre mena d'home.

Josep: Si tu em feies un home de pell grixuda i de vergonya escassa. Pel que puguin pensar de la teva vivor sento que t'hagis equivocat.

L'amic: Pensa que jo, Josep, sempre he estat amic teu.

Josep(amb una fredor terrible): Bah !

L'amic: I ^{que} ~~pensam~~ si t'he avisat ha estat per un bé teu.

Josep: Sempre que aviseu per un ~~hàmmmm~~ quan amb l'avis podeu fe un mal.

L'amic: Home, jo...

Josep: Tu has estat com els altres; egoista, mesqui, prudent en tot adhuc en l'amistat. T'has dit amic perquè m'hasvist sempre en aquet poble. Jo crec que l'esser amic és una altra cosa.

L'amic: I jo, deixant de banda aquesta questio, perquè ja veig que no ens entendrem. T'he de dir que em sembla que fas mal fet anant'te'n del poble. Aci hi tens el pa, Josep, el nostre pa de cada dia, que ^{es} una cosa molt important

Josep: No el vull menjar amb salabror de llagrimes.

L'amic: Aci tots t'estimem.

Josep: Per això heu ompler aquesta casa de fel i de negror, per això l'heu ompler de llot de tota la vostra xafardia innoble, per això m'hi heu fet la vida im-

L'amic ~~possible~~ ^{possible} (Ferit, grotescament): Al poble hi ha gent honrada, Josep.

Josep: Però abocar-se a l'anima de molta gent que es diu honrada és com abocar-se a una letrina. En tot veieu maldat, en tot veieu intenció tórbola i perversa, quan, perquè ningú no la volia, perquè en morir el seu pare s'hauria quedat al carrer, vaig obrir les portes de casa meua a la pobra Maria, tots em criticava i tingueren a dir, i protesraeu en nom de la moral; de la vostra moral

..... miserable que s'arrosga pel fang. Em creie en el meu redure, que els meus cabells gairebe blanc i la meva ~~honoradessa~~ honoradessa eren prou garantia, pero es veu que ~~m'equivocava~~ m'equivocava. Quan, per afer-vos callar, per a que amb les vostres enraonies no turmentéiu mes aquesta pobra criatura, vaig casar-mi seguireu ~~l'han~~ llençan-me grapats de llot. I ara em vens a dir que sou tan bons ? Quedeuvos amb la vostra bondat i amb la vostra moral, i deixeu-me marxar, que entre vosaltres m'hi ofegaria

L'amic: Es que ella...

Josep(Sever, autoriatari): D'ella no en parlàs, que es la dona més pura que he conegut

L'amic(desde ~~an~~ cim de la seva moralitat): Ai, pobre Josep !

(Josep ~~amhamaha~~ anat a la porta de la dreta i ha cridat)

Josep: !Maria! Ja es hora !

L'amic: I tanmateix us en aneu avui ?

Josep: D'ací una estona. El carro amb tots els estris de casa ja fa estona que ~~hammm~~ marxat.

~~Hammm~~L'amic: Encara com no us acomodaveu vosaltres, també

Josep: El camí, fins passada la muntanya, es feixuc, i cal no carregar gaire la bestia.

L'amic (Aixencan-se): Be doncs; bona sort i bon viatge.

Josep: Gracies.

L'amic(Que ja es a la porta): I si per alguna cosa som bons....

Josep: Per a res, per a res ... (Sur L'amic. Per la porta de la dreta entra Maria Caminant ~~lentament~~ lentament per la gravidesa del seu ventre. La maternitat ha afinat el seu rostre, que ara té una pallidesa de cera. En els seus ulls, que semblen mes ~~grossos~~ grossos en la finar macerada del rostre, crema una llum misteriosa)

Maria: No he baixat abans , perque he sentit que parlàveu amb algu. La gent del poble em fa por.

Josep: No passis quimera, que aviat no els veurem més.

Maria: Quin greu em sap.

Josep(Molt entranyat): Et sap greu?

Maria: Per vós.

Josep: Bah!

Maria: Tan bo que heu estat amb mi i he destruït tota la vostra vida. I aixó que diuen que la bondat sempre te un premi

Josep: I es veritat: la nostra pròpia estimació, el goig intim d'haver fet una obra una obra de bondat i de justícia.

Maria: Però vós, ja vell, que aci viviu tan bé, que ereu estimat i honorat per tothom !...

Josep(fingint aïegria per a encoratjar la noieta) No t'amoinis, que mes bé ~~viure amb~~
tu. I encara que sigui vell tu bé deuràs estimar-me una mica ?

~~tu i encara que sigui vell tu bé deuràs estimar-me una mica ?~~

Maria(Abraçant-se al noble varó i escondint el cap en el pit d'ell): Si, Josep; si!
molt!

Josep(Que fa el cor fort, però que també té els ulls negats de llagrimes): Veus ?

Ara ho començo a creure que m'estimes una mica. I Saps per qué ? Perque
l'amor es com els fills que no sentim que viuen fins que ploren

Maria: P Però haver-vos- en danar !

Josep Haver-nos~~e~~ en danar, deus voler dir. No et dolgui ^{fugir} ~~canviar~~ d'una terra om t'han
fet sofrir, encara que sigui la teva, la que et veie neixer. La terra nostra,
aixó que massa pomposament alguns anomenen la patri, la portem amb nosaltres.
arreu om anem, es ~~con~~substancial amb nosaltres. Anirem a l'altre ~~cap~~ de món
i aquella fora la meva terra. Saps~~per~~ ^{per} que ? ^{perque} ~~perque~~ hi series tu-! Però, vaja
no anirem tan lluny. Anirem en un poble on viu un germà meu, que ja ens es-
pera. Es un poble molt bonic, tot blanc, com una ala blanca inmòbil vora la
mar ~~on~~ bateguen les veles de les barques, que tembe senblen ales. Tu no has
vist mai la mar.... Es, com t'ho diria jo?... és com un cel d'aigua sota el
cel. I canta, i té unes onades que en les hores de tenpesta semblen con-
cers amb la crinera d'escuma. Dia i nit s'oeix la canço de la mar, que en-
devé sospir quan mor en l'arena rossa i calenta del sol. I hi han, en l'are-
na de la platja, les ~~barques~~; les barques que porten en el llom pintat un de
dona i sembla que portin penjada dalt del pal la flor lluminosa d'una estre-
lla. I les barques que ja no sotiran més ~~pér~~que son velles i es van desfent
sota el sol i les ~~pluges~~, com aquestes avies immobils i andolades que sempre
hi ha en les portes dels mariners i en les quals tan sols semblen viure els
ulls, plens de ^{la} maravellosa llum del mar... I el poble és un poble de cases
blanques i taulades vermelles, amb les portes i finestres emmarcades de blau,
i en ~~im~~ cada finestre hi ha la cabellera grisa i despentinada d'una clavellina
tota plena de botons de sang. ^I hi ha camisen d'atzavares amb la tija erecta i
florida i xiprers que son com flames d'un verd profund i tremolosos de nius
i cants d'ocells, i eucaliptus de fulles vermelles amb una vermellor de sol
quan va a la posta. I en la terra calenta de les vinyes de vegades l'aixada
descolga la blanca magnificencia de l'astatua d'un deu, o d'un savi, o la

..... nuesa d'una dona mlt bella. Ja veuràs, filla, com et plaurà el poble.

Maria(Resignadament): Si vos hi viviu bé, Josep, si que em plaurà.

Josep: I tu i tot hi viuràs be, que per a tu es fa la festa.(camviant de tó) Vaig a dant per a donar una ultima ullada, no fos cas que ns deixessim alguna cosa.
Tu ja ho tens tot ?

Maria(Mostrant- li un petit farcellet i un ample mocador de llana) Mireu .

Josep: Mlt bé. Prepara't, doncs que marxarem de seguida.(~~Josep~~ Surt Josep per la porta de la dreta.Un mōment se senten unes campanes. Maria esguarda al seu entorn amb una tristesa infinita. S'agenolla, ajunta les mans i mormola:)

Maria: Adeu, parets humils que m'heu acullit quan ningú no em volia. Adeu llar amiga on he trobat caliu trobat caliu quan tothom m'abandonava. Adeu, casa de l'home que ha estat bo amb, de l'home que ha estat tan bo, tan noble, tan generos, que per mi ho ha perdut tot. (A la porta forana apareix Biel. I tot el seu entorn sembla fer-se lluminos. Biel, és un noi de tretze o catorze anys.Té una cabellerarossa , uns ulls blaus i clars com una aigua marina, una boca que sempre somriu. Va descalç, malgrat el fret, i vesteix unes robes pobrissimes :)

Biel: Que hi fas ,Maria agenollada aquí ? Sembla que esperis un angel.

Maria(Que següeix agenollada.) No hi venen els angels a aquest poble.

Biel: No que n o hi deuen venir, perque si hi vinguesin castigarien castigarien els que ensturmenten i es riuen de mi i em diuen benneit. Mira, saps perque t'estimo tant a tu Maria ? Perque tu no te'n burles de mi ni em dius beneit.

Maria: I és clar que no.

Biel: Però ara te'n vas lluny, m'han dit que te'n vas lluny perque has de tenir un nen.

Maria: Si

Biel: Tant que hi jugaria amb el teu nen si et quedessis! Els altres nens no hi volen jugar amb mi i em tiren pedres,perque diuen que soc pobre,Jo no ho entenc aixó de que als pobres els hagin de tirar pedre. Potser si que soc beneit.

Maria: I qué' has de ser, criatura !

Biel: Saps ,Maria? Em quedaré molt sol sense vosaltres. Pero,mira, tindré paciència i estaré content pensant que tu ho estàs. I si m'estimes i em dius com es diu el poble om vas a viure,i no he de fer nosa, quan sigui una mica més gran vindre amb vosaltres.

Maria: Si, Biel, si !

Biel: Perque,saps,? el senyor mestre\$, quan no el veu ningú, perque s'en fadarien els nois que paguen,m'ensenya dw llwgir i escriure sense fer-me pagar res. I

....

.... I ja l'entendre, jo la teva carta.

Maria: Si que et cridaré al nostre costat, Biel

Biel: I mestrtant aixós arriba, al nen que tindràs ensenya-li que sigui bo i que no es burli dels altres nens encara que siguin pobres i els tinguin per beneits

Maria: I jo que em creie que no hi venien sls angels a aquest poble,i tu néts un.

(Al davant de la porta forana, sota la claror grisa del mati, apareix Josep, guiant un polli de pèl cendrós i ulls resignats i grans orelles erectes. Biel, s'aparta a un costat)

Josep: Apa, que es tard i vull que la nit ens atrapi passada la carena.

Maria(aixecant-se:) Si, anem.

Biel: I a mi que no em dieu res, Josep ?

Josep: Ola, minut.

Maria: Adeu. Biel !

(Puja al polli. Josep li posa l'anple mocador de llana d'un blau tendre, agafa un bastó, li deixa el farcell a la falda, pren les regnes, s'embolica ell en una manta de color de terra i diu:)

Josep: Adeu,Biel !

Maria: Adeu!

(I Maria dalt del polli i Josep, com en una estampa biblica, desapareixen del marc de la porta)

Biel: Adeu, adéu ! (Saluda amb la mà morada de fret. Després mira al cel i implora)

Feu, Senyor, que la neu no els atrapi pel camí. (després, com dient-ho a si mateix)

Quan els pobres van de camí no hauria de nevar mai.

(Surt i tanca la porta rera seu. Un moment se'l veu mirar per la finestra vers l'interior de la casa abandonada i els seus cabells rossos semblen donar resplandor a la negra creu de la reixa. Després el cap del minyo desapareix. Una gran pausa.

Torna a oir-se la veu de les campanes i el xiular del vent

L'ESTAMPA QUARTA

Una casa, una pagesia, en un camí de l'ata muntanya, entre pins rêmorosos i aïssines i argelegues. La casa té uns finestral s gòtics, una porta en arc al costat de la qual s'enfila per la paret una passionera que en arribar l'estiu deu esclatar en flors flematiques; aquestes de lleu perfum i en les quals el poble creu veure-hi els actes de la passió de Jesus. Al costat de la casa un soplug, mig pallisa, mig estable. Rera la casa, la muntanya; la muntanya de llops i de llegendes.

LA FICCIO

Altes heres d'una nit de desembre; la de Nadal. La neu vesteix d'irrealitat el paisatge i li dona un aire de misteri. Hi ha una blanca catifa en els camins, en blancs galons en les blanques negres i nues dels arbres, una blanca capa en la taulada de la casa i en la del estable, uns brodats blancs en les argelagues gatoses.

Alt i llunyà, un cel tot grumollat d'estels. Olor de matinada freda. En el interior de la casa llum que es filtra per les escletxes de la porta i fa més fret i solitari el paisatge. Deu cremar un bon foc, deu haver-se reunit la família a l'entorn de la llar. De tant en tant, apagada per parets, portes i finestres, una rialla, una canço

S'oeix de tant entant una campana; la campana que crida a missa del gall. Pel camí arriben Josep, a peu ajudant-se amb un bastó que és com un bacul que ell ha guarnit amb nades, aquestes flors que tenen perfum de nit de fret. Porta les regnes del polli que cavalca Maria, tota embolicada-cap i tot- amb un mocador blau de llana que es com un mantell.

Maria (Amb una veu feble:) I si reposàvem unam una mica, Josep ?

Josep: Estàs cansada ?

Maria: Si, i vos també déu estar-ne. que aneu a peu i fa moltes hores que camineu

Josep: No t'amoinis per mi, que és tan gran el desig d'arribar i veure't aposentada en aquella casa tan blanca i acollidor vora la mar blava que no sento el cansament.

Maria: Que costa, arribar-hi !

Josep: Sempre costa, filla d'arribar al casal blanc!

Maria: Per aixó us demanava que reposéssim una mica.

Josep: Ens gelarem de fret !

Maria: Podriem ensendre foc i ens escalfariem. Veure sempre aquesta claror de la neu és tan trist.

Josep: Pels que anem de camí com hi anem tu i jo si que ho es. En camí, per els que la veuen des d'una casa confortable, ben menjats i vora la llar, la neu es un espectacle, bonic, maravellos i alegre.

(S'obrien rialles i veus ~~hoi~~és a l'interior de la masia)

Josep: Calla! Aci hi ha una casa, una casa des de l'interior de la qual deu fer bonic veure la nit blanca de neu. Estic tan cansat que ~~no~~ n'havia ~~men~~esment que teniem una casa al peu del camí. Ja no ens caldrà encendre foc.

(Va a la porta i truca. Emmudeixen lew cançons i rialles a l'interior. Maria, arraulida davant el polli, esguarda la casa, en la porta de la qual s'ha ober un porticó; ha aparegut EL PAGES RIC)

El pages (Amb una veu agra:) Qui hi ha ?

Josep: Bona nit. Vaig de camí amb la meua esposa i us agrairia que ens donéssiu acolliment fins a la punta de dia.

El pages: Aixó no es un hostal.

Josep: Encara que no hò sigui. Quan hi ha bona voluntat hi ha sempre un xic de lloc. No us farem pas nosa.

El pages: No us conec, no sé qui sou

Josep: No cal pas conèixer la gent per a fer una bona obra. I una bona obra fora donar-nos sopluig en una nit tan freda. La meua dona està molt delicada i necessita reposar.

La veu de la page rica: Biue que aneu amb la vostra dona ? (La porta s'esbatana i hom veu el crom de l'interior de la caina rustega; la llar en la qual crema un bon foc, la taula parada, el banc d'escó. La pagesa rica, El pages ric, seguits d'un dels seus fill infant, avancen fins al camí. Un d'ells porta un fanal a la mà que enlaire per a projectar la seva clarar feble damunt el rostre de Maria. A la porta de la masia s'agrupen u ns homes i unes dones que miren en ~~mirin~~ curiosist)

Un infant, (estirant el gec Del pages) Pare, deixeu-los quedar! jo vull que es quedin, ~~per~~

El pages: Tu calla !

La pagesa: Bona nit tingueu.

Maria: Gracies pel desig, pero no la tinc pas gens bona.

La pagesa: I aneu molt lluny ?

Josep: Molt lluny, encara!

Un infant, estirant la faldilla de la mare) Mare, jo vull que es quedin!

(El matrimoni delibera; dialleg en veu baixa i ric en mimica, del qual hom percebeix, més altes, algunes frases: Podrien quedar-se... Al cap i a la fi no ens farien cap nosa...ni caldria que entresin a casa...

El pages (mal humorat, a la seva dona) Sempre s'ha de fer el que voleu vosaltres (A Josep:) Podeu que dar-vos. No tinc car per a deixar-vos anar en una nit com aquesta. (Entendrint hipocrita de falsa bondat) La nit de Nadal cal ésser

..... generos i prodig! Es clar que a casa no hi tinc lloc, pero vaja, n'hi ha a l'estable, no hi estareu tan bé com a ^{l'hostal} ~~l'hostal~~, pero hi estareu calens, que és l'important

Maria: Gracies, bon home.

Josep: I on és l'estable ?

El pages(asseny alant la boca negra de l'estable i avançant unes passes, seguit de Josep que no deixa el pòlli) Cap aci... Amb compte que hi tinc un bou i una mula. Pero no temeu, (Rient) que son bona gent.

Josep(que ja és dintre l'estable i ajuda ac descavalcar Maria) Les besties mai no ens han fet cap mal.

Maria: Mes aviat ens n'han fet les persones.

Josep: I vos, que sou tan desconfiat, com és que deixeu obertes les besties? Us les poden robar.

El pages(rient) No en tinc cap por. Hi passa poca gent per aquest cami. I tinc un son Molt lleu; dormo amb un ull sempre ober, com les llebre. I sobre tot robar un bou no és tan facil com robar un grapat de ^{duros} ~~duros~~ o uns coberts d'argent, m'enteneu ? i al que ho provés aviat el caçariem.

L'infant(De sobte) Mireu, mare; sembla un pessebre!

El pages: Que és el que sembla un pessebre ?

L'infent: L'estable, amb aquets pobre, que son iguals que el Sant Josep i la Mare de Déu de fang, sembla un pessebre.

La pagesa: Santa innocencia (A Maria) Al cap d'una estona ja hi veureu, que la ^{neu} ~~neu~~ i les estrelles també fan claror. Però sobre tot, no encengue pas foc . (a-Josep) I vos si fumeu, aneu amb compte. Penseu que tot es plé de palla i podria passar una desgracia i Deu nos en guardi d'un ja està fet

L'infant: Només hi manca l'estrella; aquella estrella de llauna que jo tinc clavada al suro de l'establia. Pare ! I si hi posavem el fanal !

El pages: El que has de fer es callar.

La pagesa: El noi te raó. No hi estaria gens malament que hi pangessis el fanal. Aquesta bona gent ^{S'hi} ~~se'n~~ veuria una mica i potser evitariem un mal mes gran.

El pages: Vinga, dones! I acabem d'una vegada. (cridant) Pere! (De la casa avança un rústec al qual el ~~pages~~ lliura el fanal)

Penja'l d'una ~~higa~~ (A Josep i a Maria) Bona nit.

La pagesa: Descanseu, bona dona. (El rústec ha penjat el fanal i s'en torna a casa, la porta de la qual es tanca, rera els seus mots. Una pausa. A la claror del fanal hom veu que l'estable no te portes. A dalt hi ha un pis, al qual es puja per una escala de gat, habilitat

... com pallissa. A baix hi ha l'estable propiament dit; perats de pedra negres, esgües enormes i desiguals, de les quals penjen teranynes que la llum del fanal torna daurades, una menjadora al fons. Prop la menjadora es dibuixen en la penombra les figures d'un bou i d'una mula. Hi ha unes selles i altres guarniments, que pengen de les parets. Josep agafaa una de les selles, la deixa en terra i la cobreix amb la manta)

Josep: Veus ? Aixó ens servirà de llit. I em sembla que no hi tindrem pas gens de fred

Maria: Jo estic tan cansada que tot em sembla bé.

(Josep lliga el pollo a la menjadora. Després s'apropa a Maria, la fa seure, s'asseu ell a terra, damunt la palla d'un color d'or pal·lid. L'escena pren un to d'irrealitat, de misteri

La llum del fanal, qué és com una estrella, Car l'hem de veure amb els mateixos ulls innocens de l'infant, sembla donar un estrany resplendor a les figures del vell i la minyoneta. Al fons, rera la ~~manilla~~ faç pal·lida de Maria hom endevina més que no pas veu, els caps de la mula i el bou, per las narius dels quals brolla una fumerola calida. El lloc i la immobilitat de les figures fa penar en un altre estable de llegenda)

Josep: Ara a dormir i a agafar forces per a demà

Maria: Ai, Josep! Em sembla que no podré pas dormir gens .

Josep: I aixó ?

Maria: Em trobo molt malament.

Josep(cada vegada més engunios) Que et fa mal ?

Maria: El ventre

Josep(Aixecan-se) Aniré a trucar a aquesta gent.

Maria: No, no, deixeu-los. Ells creuen que ja han comprert permanent-nos l'estada al costat d'aquestes pobres besties i deuen sentir-se tots satisfets dels seus bons sentiments. No feu que se n'hagin de penedir. Ja em daurà passar. tranquil·litzeu-vos.

Josep: Es que em temo...

Maria: Tambe ho temo jo. Pero que hi farem ? Tindrem un més que ens farà companya el el camí.

Josep.(molt atribulat:) Mira, Maria, que se que les dones quan arriba aquets cas sofriu molt...

Maria: Soncs si les altres sofreixen tambe sofrir jo. I cregueu que no em doldrà pas; el sofriment em serà pagat amb un fill

Josep: Mira que crec que ^{necessiten ajuda} ~~necessiten ajuda~~

Maria: M'ajudareu vos.

Josep: Pobre de mi ! Que sé jo d'aquestes coses, criatura ?

L'aire fret de la nit sembla tremolar amb la veu de les campanes.

Llunyanes, però apropant-se, s'oeixen unes veus, unes rialles, una música infenua d'adulfes, sambombes, flabiols...)

Maria: Una musica,! Una canço ! Que és aixó!

Josep: Aixó és Nadal Maria. El Nadal dels que casa i foc i no han d'anar de camí fuggint com nosaltres.

(La canço i la música i les rialles s'han anat apropant. I ara arriben els pastors i el rustecs, dones i homes i infants, que van a la missa del gall. Vénen molt abrigats amb gorres de llana, amb pells de xai i mantes virolades. Porten corders, ornats amb cintes i llaços de color, pollastres, cistelles de fruita, gabies plenes d'ocells que deixaràn anar en la nau de l'esglesiaeta humil. Porten fanals per a aclarir-se el camí i ara l'estampa té una llum irreal com mai. Venen cantant.)

Els que canten: La nit de Nadal s'apropa,
 la nit de Nadal se'n va,
 i ens en anirem nosaltres
 ! i mai més podrem tornar !

Un pastor(cridant) Ei, Llorens !

Un altre: Martina+

Un altre: Apa que farem tard !

Roncar de sambombes, espetegar de les sonalles de les aldufes, tintinejar dels fèrrets, refilat del flabiols)
 S'obre la porta de la masia, i entre rialles i crits de benvinguda. La pagesa, el Pages, el seu fill infant i altra gent de la casa s'ajunten al seguici que reprén el seu camí)

Els que canten: La nit de Nadal s'apropa,
 la nit de Nadal se'n va,
 i ens en anirem nosaltres
 ! i mai més podrem tornar

Maria: Nit de Nadal ! Ai nit de Nadal, perfumada de llegenda, que em dones un fill.

Josep(Sordament) Mala negada !

Maria: No maleiu, Josep !

Josep: Soc pobre i et veig sofrir, i vols que no maleeixi ? (Un moment. S'oeix
encara bategant en el cor de la nit la canço)

Maria: Si neix aquesta nit li posarem **Jesus**

Josep (Amb ira) Per qué ? Per qué ens el crucifiquin ?

Maria: (Amb una gran crit, esquinçant'se les robes damunt del ventre: Ai ! Ai !

(Mentre la noieta es retorça sota el castic bíblic
de parir amb dolor, canten les campanes anunciant
el neixament de Jesus i cantens els rustecs el la
lluny ania)

Veus dels que canten:

... i ens en anirem nosaltres

! i mai més podrem tornar !

(S'ha apagat les veus i molt suament s'oeixen els primers
compasos del Cant dels ocells mentre molt lentament
cau el

TELO

Estampa de Nadal de Lluís Capdevila, És propietat dels seus hereus
Joaquim Capdevila. Enric Capdevila, Gerard C. Capdevila

L L U I S C A P D E V I L A

.....

~~MEMO~~ POEMA DE NADAL

" Un acte i sis estampes "

A Pau Casals.

al mestre, a l 'amic

AX LES THERMES 1950

Nota

La primera versió d'aquest Poema de Nadal, fou escrita l'any 1937 a Barcelona, publicada- junt amb altres dues evocacions nadalenques; Estampa de Nadal vora la mar i L'abandonat- en un volum de " La rosa de dels vents", que dirigia el poeta Josep Janés Oliver, estrenada al teatre Poliorama i guanyadora del premi Ignasi Iglesias. Premi compartit amb Joaquim Ruïra- estrenada al teatre Poliorama, no recordo quina nit del 1938.

La segona versió, creient perdut l'original. Fou escrita a Poitiers el Desembre de 1949. La tercera a Ax les Thermes quan a Prades, el més gran del catalans, lloava la gloria de Bach

Personatges

Maria

Josep

L'aprenent

Biel

La veïna

El veï

L'home, el pages ric

La dona la pagesa rica

L'infant, el seu fill

Gent, homes i dones- que van cantant a la missa del gall

En una petita vila de la muntanya catalana

Proseni

Que com els intermedis entre quadre i quadre serà representat davant d'un teló cur; un camí vorejat d'arbres, ues muntanyes morades de llunyania, un poble de cases de color de mel, un cel ample, de pal·lida claror.

Paissadge ingénuament estilidzat.

S'oeixen unes campanes, lentes, esquerdades, rogallloses, que toquen a morst. Es una tarda març quan ja l'hivern te frisances de primavera. Passa, de dreta a esquerra molt lentament, el negre seguici d'un enterrament. Al cap del seguici hi van Josep i Maria, que plora-

~~Maria~~
Maria, sanglotant; Pare !... Pare meu !...

Josep; No ploris, Maria... No ploris... - Passen !

Una veïna, al veï; El mort era un revolocionari, , un heretge. No creïe en Deu, mai no anava a missa.

El veï ; Un revolucionari ? Un il·luminat. Un infeliç. Els revolucionaris ~~ni~~ d'aquesta mena mai no m'ha fet por.

Veïna; Volia que l'enterresin civilment. Si l'haguessin cregut ningú no hauria ~~vingut~~ vingut a l'enterrament, l'harien enterrat com un gos. Per sort, al poble som bons cristians i el ~~señor~~ rector sap el que es fa. - Passen-

Biel, un infant de deu anys, esparracat, descalç, cabells rossos com un raig de sol, ulls clars, lluminosos com una aigua marina, una boca, malgrat l'amar-gor de la vida, que sempre sonriu. Som els ultims de tots Salvador.

L'aprenent, ~~mea~~ ben endreça que Biel; Bé ho sembla. Biel.

Biel- Ho fan per mi. Es donen vergonya de venir amb mi.

L'aprenent; No, home! Es que son gent gran saps ? i la gent gran es un xic estranya.

Biel; La ~~gent~~ gent gran es dolenta. Em llencen de per tot arreu, em tiren pedre, com que saben que no tinc ningú que em defensi....

L'aprenent; Al meu devan ningú no t'ofendrà ni et farà cap mal.

Biel; Oh, tu ja ho dé. Tu i el vell Josep no sou com els altres.

Aprenent I perquè hi has vingut a l'enterrament ?

Biel; Per què em fa por estar sol. I per aprendre a morir.

- Passen, s'oeixen les campanes -

Josep pregunta a Maria ;

Verge, qué es estat això ?

La Verge, vergony oseta, no n'hi sap donar raó

Canço popular

1

Una cambra de parets blanques, sotre baix, ratllat per unes amples , per unes enormes , per unes irregulars vigues pintades de blau que fan més blanca la claror de les parets. Al fons una gran porta en arc, la de entrada a la casa, que s'obre a una perspectiva de crom; lse cases del poble, camps d'un verd tendra, uns ametllers florits, unes muntanyes llunyanes, un cel plé de sol daurat de la tarda madura. Hi ha a mes de la porta, una petita finestra amb una creu de ferro a la ~~porta~~ una porta , mes xica, que mena a les cambre interiors de la casa. Un banc de fuster, un fogó i el perol de l'aigua cuit, a les parets , serres i xerracts, martells, enformadors i altres eines de treball, A terra, encenalls rissats, Olor de fusta, que es una olor honesta i bona. Aire humil, d'una humilitat grasiosa, purissima, inefable. Tot molt clar, molt lluminós. Aci en aquesta casa hi visqué sol, Josep, el vell fuster. I ~~des~~ d'ara endavant hi viurán ell i Maria, una noieta de disset anys amb els cabells de color de les fulles seques, uns ulls negres que poden mirar cara a cara la vida sense avergonyirse i que quan somriu tot el seu rostre endeve lluminós .

- Ultimes hores d'una tarda de març.

El sol de posta patina d'or vell el crom del paissatge. Pel fons entren Josep- que es home d'una seixantena d'anys, amb una barba en la qual ja hi ha més neu que cendra, uns cabell que comencen a escassejar, una miarada recta, plena de noblesa- Maria, pál'lida, bella, molt fina, d'accionar lent, l'esguard misterios que la salva d'esser una noia qualsebol, una noi^a com les altres

- La veina- grasa vermella de rostre, xarraire , mirada maligna de fera- i El vei, un home sacardi tipus de gandul de poble, de somriure fred i sileciós-

Josep- Maria, vesté'n a la teva cambra i treu'te aquestes robes de dol, tan lletges i sinistres. - Maria, sileciosament, aclaparada de dolor , surd per la porta de la dreta-

La veina, escandalizada- I ara , Josep ! Li fas treure el dol ?

Josep- Be ho sembla.

La veina- Pero es tracta del seu pare !

Josep- Més que més El dol pels morts molt estimats no s'ha de dur a la roba; d'ha de dur al cor, pudicament, sense fer'ne ostentació vana, amagant-lo als ulls de tot'hom.

Vei, consiliador- Jo ja t'entenc, Ets i has estat sempre un home bon xic extrany, amic d'anar sempre contra corrent, pero jo ja t'entenc.

Josep- Millor.

El vei- Altrament, que'vóls que et digui ? em sembla que hi vas un xic massa depresa en fer'li trencar el dol. Al cap i a la fi venim d'enterrar al seu pare. que dirà la gent del poble, tan assenyada i com cal quan es tracta de coses de la tradició ?

Josep- No t'hi emuinis, que el dir de la gent no ens interessa.

El vei- Pero les coses de la tradició son sagrades, Josep.

La veina- Té raó l'Isclé ; son sagrades.

Josep- Potser si. Potser teniu raó. Potser tant sols no les penseu . sigui com sigui, el que jo no vull es que Maria sofreixi.

La veina- sofreix pel seu pare !

Josep- Hom no sofreix pels mors estimats. Hom els estima com quan eren vivents i la flama del nostre amor els fa reviure, Tan sols els vivents ens fan sofrir.

La veina, que, com no l'ha comprés, no sap qué dir- Ah! ...Essent aixi... Si es a fi de bé.

Josep- No vull pas que l'oblidi al pare mort, tant amic meu l'únic amic que tant tenia al poble.

El vei, protestant- Home, Josep, tant com l'únic...

Josep, sense fer-ne cabal-... pero no vull que el record li ennegreixi la vida i

pesidamunt d'ella com una llosa de plom; No que el seu recotd sigui
sombra freda, sino càlida i dolça llum.

La veina- Si es el que jo dic sempre; en el fons, i ecarà que sembli un xic salvatge, sou un bon home.

El vei- I ara qué penseu fer

Josep- Treballar com sempre, i semblar més salvatge que mai.

La veina- L'iscre no s'ha explicat bé. O vos no l'heu volgut entendre. A mi si m'entendreu, car jo vaig amb tanst embuts; que enfareu de la Maria?

Josep- Abans de morir, el seu pare em pregà que no la deixes. Faré, doncs, el que em demanà el seu pare; ~~mai~~ no ladeixaré. Serà com una filla que hauré tingut sense necesitat de dona. Tot això hi hauré sortit guanyant.

La veina- Ai, Josep, hi ha vegades que penseu com un ariçó ! Quin mal us han fet les dones.

-El vei riu -

Josep- A mi cap; perquè no han pogut.

La veina- Bé debeu tingut mare, vos.

Josep- De la mare no en parlem. -Amb continguda, amb pudica emoció -

La mare....La mare no es una dona

La veina, molt extranyada- Ah, no ? Aquesta si que es bona. Es pot saber el per qué

Josep- No, no es pot saber; no m'entendreu- !Quan la veina va a replicar, ofesa interve el ~~mami~~ vei-

El vei- Té raó el Josep; No l'enten tot-hom que vol a ell. Val mes girar full, creume.

La veina- Ja lligareu be, ja , amb la Maria, Es tant esquerpa com vos.

Josep- Millor per ella.

La veina- No va mai al ball.

Josep- Millor per ella.

La veina- .. No es amiga de les noies del poble

Josep- Millor per ella.

La veina- No riu ni canta com les altres noies del poble. Es estranya i plena de misteris.

L'aprenent, que s'ha deturat escoltant al llindar de la porta dels fons-

La maria es la mes bonica de totes

La veina- Aquest ens mancava !

Aprenent- I la més bona.

El Vei- Com la defenses !

La veina- No cal pas que la defensi, perquè ningú no li vol mal.

Aprenent- I si que somriu, pero el seu somriure la gent com vosaltres no sap veure'l, i si que canta, pero les seves cançons no arribe a les vostres oïdes en metzinades per la brutícia de la dolenteria

La veina, escaldelitzada- Noi, una mica de respecte !

Aprenent- Ara ja no cantarà més, pobra Maria. La mort del pare haurà estroncar la beu pura de les seves cançons

La veina- Valdrà mes que men vagi. I valdrà mes que els teus pares t'ensenyn de respectar les persones grans

Aprenent- Qué voleu que contesti, Josep ?

Josep- No.

Aprenent, en veu baixa, irat i mofeta- Les persones grans.... les persones grans...

La veina, a Josep- Si em nescseiteu, ja sabeu on soc. I com no sé guardar rancúnies encara que la Maria sigui una noia bon xic estranyota que en res no s'assembla a les altres, envieu-me-la de tan t en tant. Dons dones amb dones lligarem més

Josep- Lidiré

La veina- Li cal distreure's

Josep- També li diré

La veina- No la tingueu massa tancada, no l'esclavitzeu

Josep- Mai no he sabut esclavitzar a ningú i em penso que soc massa vell per a aprendre'n. Maria farà el que vulgui, com sempre ha fet

La veina- No es pas aixó, car Deu nos en guardi de la massa llibertat. No he tingut fills d'aquell sant home que el cel sia, pero sé que als joves cal lligar-los. curd

Josep- No penso lligar-la ni curd ni llarg

La veina- Ai Ai, mare, què ganes teniu de fer-me parlar. Vos ja sabeu que vull dir. Bona nit.

El vei- Jo t'acompanyo. Bona nit, Josep

Josep- Bona nit.

-Sürten pel fons la Veina i el Vei. El sol ,que abans dançava al cel , ara , en colgar-se ,l'encen amb una cabellera de flames-- - Un breu silenci-

L'aprenent Bona nit, Josep. M'havia descuidat de dir'ho en entrar.

Josep- Bona nit Salvador.

Aprenent- Aquesta dona m'ha fet pedre els estreps. Que voléu que us digui ? Es una xafandera, sempre mal parla de tot'hom no m'agrada gens, segur que el home el " Baba " va decidir morir'se perque no la podia aguantar-

- Josep, abstret, no respon. despres d'un moment, afegeix

L'aprenent-

Sabeu el que pensava ?

Josep- Com vols que ho sapiga ?

Aprenent- Doncs que a la Maria li convindria casar-se. Si es caséstal vegada tornaria a estar alegre, tornaria a cantar.

Josep- Tan et plauen les seves cançons ? - Amb un somriure !

Si tots els remeis fossin com aquets .

Aprenent- Qué voleu dir ?

Josep- Que li cerçariem un bon minyó.

Aprenent, molt decidit- No el cerquesiu pas !

Josep- I Doncs ?

Aprenent- No el cerquesiu pas perque'jo el tinc ; Jo .

Josep, accentuan el seu somriure- Mira que tal

Aprenent- Pero no li digueu a ella. que encara no en sap rés. Ara amb la mort del pare, no es l hora, sabeu ?

Josep- Penses en tot, menut.

Aprenent- A casa sempre sento que parlan de casoris, i de quan em tocarà el torn...

I de tant sentir-ne parlar, doncs, ves, he decidit casar-me

Josep- Es una bona pensada.

Aprenent- A casa, ja ho sabéu, no som rics, pero ens plau treballar i em penso em penso que amb el temps, com tinc afició a l'ofici, arribaré a esser un fuster tant bó com vos. Ja ho sé que la Maria es molt per a mi, pero com els del poble no l'estimen i la troben tota misteriosa.

Josep- Tota misteriosa ?

Aprenent- Oh, no sé pas perque. Es adir, si que ho sé; son com rucs i ella te una finor i un senyoriu que aci al poble ningú no s'asplica... i com bé es deu-
rà casar amb un o altre, val més que sigui amb mi.

Josep, sempre somrient- Bé, home, bé.

Aprenent- Sobretot, Josep, no en diguèssiu rés a ella. Guardeu-me el secret,
com fan els homes de seny

Josep, rient- No tinguis por; ni una paraula. - Una breu pausa -

Aprenent- Que no treballem avui ?

Josep- No; avui, no.

Aprenent- Doncs mam me'n vaig.

Josep- A qué ve aquesta pressa.

Aprenent- Tinc por que ella vingui i com que es mes fina que una mustèla, desco-
breixi el que hem parlat. Bona nit , Josep.

-se'n va pel fons corrent-!

Josep- Bona nit

Aprenent, treient el cap per la porta forana- Sobretot, Josep ! Ni una paraula!

Mireu que jo, si sabés que ella ho sabia, de vergonya no gosaria tornar.

Josep- Rés, home; ni una paraula. -L'aprenent se'n va, Josep mormora , rient-

Aquest menut.!

! Entra Maria vestida de blanc-

Maria, extranyada, adolorida- Rieu ? Esteu content ?

Josep- Si, filla, estic conten. I no diries perquè ? Perquè soc vell.

Maria- L'esser vell es motiu d'alegria ?

Josep- De vegades, si. Quin goig, poder esser vell ! Si no ho fos, tal vegada ,
l'aprenent, no m'hauria fet riure.

- La tarda, pont el sol, comença a caure
i el cel té una fina tonalitat d'ambre.
Piular d'ocells que se'n van a joc-

Maria- Jo, que soc jove, ploro.

Josep- Es clar. Pero la vida es més poderosa que nosaltres i el teu dolor, avui
tant rescent, tant fort, passarà.

Maria, amb un crit de revolta- No !

Josep- Si, passarà pel que t'he dit ; perque la vida es més forta que nosaltres .

No l'oblidaràs al teu pare. No podries ni jo ho voldria, car oblidant Moel
el mataries definitivament, recordant-lo, li donaràs una nova vida. T el dolor
d'avui s'endolcirà, es farà suau. La flama s'apagarà pero restarà vivent
la brasa, perfumada de records.

Maria- Que sigui com dieu, Josep, No ho vull que el pare mori. No hu vull creure que
hagi mort; no ho vull creure.

Josep- I fas bé car negar'se a creure en la seva mort es donar-li nova vida. No ploris, no et descosolis, que el tornarem a tenir aci amb nosaltres.

-Amb una transició-

Et recordes del dia que arribareu ? Venieu de terres de França, de terres negres d'exili i que sempre ho foren d'incomprensió; d'una inmesericòrdia on tu fores per ell l'única espurna de claror en aquella nit sense alba. El teu pare era molt bó, era un sant, i jo l'estimava com un germà i el renyava com a un bailet per les seves cabories i polítiques a les quals havia dedicat el millor de la seva vida. El pobric era un il·luminat i tantes coses com sabia no en sabia una de molt important; que els il·luminats no poden dedicar-se a la política, que es un ofici que sols va be als que volen viure amb l'esquena dreta. Ell el teu pare havia lluitat sempre per un món millor i creie, infeliç, en la bondat dels homes. Això el dugué de presó en presó. I així el dugué a l'exili-li. Quan en vingué ho havia perdut tot; la llar, l'esposa, i sols li quedaves tu; jo i aquest reconet de casa. Venia molt fatigat, molt malmusat pels sofriments i els desenganys; venia molt malalt, venia a morir.

- Una pausa llarga, llarga, llarga de record-

~~Maria~~ Maria

Maria- Pobre pare meu ! -En veu baixa- I pobre de mi ! Quina por fa la mort

Josep Als joves potser sí; perquè no la compreneu, perquè no sabeu explicar-vos-la. Per els vells ; veus ? es altra cosa. Per els vells la mort es la deslliurança. Hem viscut tant i estem tan cansats de viure i la vida es tan aspre i tant lletja !...Únicament ens dol morir quant deixem fills i pensem en el dolor i la solitud dels fills.

Maria- La vida no es lletja ni aspra, Josep. La vida es bella i amable.

Josep- I ara ? També es bella i amable ?

Maria- Ara no es la vida ; ara es la mort. L'osellot sinistre de la mort ha batut les ales damunt meu i ha glaçat en mi la florida de totes les rialles i de totes les cançons.

Josep- Si mai no has sabut cantar ni riure ! Si té raó la gent en dir que no est una noia com les altres.!

- Maria, sense escoltar les paraules de Josep, sense oïles, plora, Josep s'hi apropa, l'abraça tendrament porugament- no sap abraçar, mai no ha abraçat cap dona ni cap filla- i diu

Plora, filla .Plora al pare mort.Tu amb les teves llagrimes i jo amb el meu coratge... perquè malgrat els anys, soc un home coratjós, saps?...el resuscitarem . I la seva ombra serà sempre amb nosaltres i ens farà companya i el veurem com quan era vivent. Si,si ; el veurem perquè viurà ^{en} cammel nostre cor . I quan estem tu i jo sols i el silenci caigui, com una gran capa d'or damunt nostre, tu i jo sentirem com ens parla, com parla al nostre cor que el fa reviure.

- Un cop de vent arrenca un breu, un fugaç lament a les branques nues dels arbres-

Maria, com si en realitat, oís la veu estimada -

Pare !

- Es plena nit. Josep i Maria, al fons davant la porta, son tots blancsde la blancor lunar-

Es clou la cortina

El mateig lloc de l'edtampa primera; L'obrador de fuster.
 Han passat ~~dos~~ mesos. els arbres son vers. Els blats comensen
 a rossejar. Josep i l'aprenent treballen

Aprenent- I Maria ?

Josep- Que li passa a Maria ?

Aprenent- Ja le vigiléu bé ? M'ho habieu promés

Josep- Que et penses que soc un escaceller ?

Aprenent- No vull pas dir aixó, home. Vull dir si ni hi ha algun galan que li faci
 l'aleta.

Josep- No tinguis por. Els galans del poble volen pubilles riques i Maria es
 pobre.

Aprenent- Pero es bonica, i per a diverti-se...

Josep- El que es vulgui divertir amb Maria, li trenco el cap a martellades.

Aprenent- Aixi ja estic tranquil.

Josep- Veig que segueixes enamorat com sempre

Aprenent- I ben net que si, Pero no li ho diguésiu pas, que em faria molta vergonya.

Josep- No tinguis por.

Aprenent- Jo no la vull pas per ~~diverimhir~~ a divertir-mhi, sabeu ? La vull per
 casar-m'hi

Josep- Ja ho sé, si.

Aprenent- Guardeu-me'la bé.

Josep- Te la guardaré. Pero t'hauràs d'esperar uns mica.

Aprenent- Oh. Jó rai que soc pacient de mena. -Pel fons passa la Veina que es detura
 devant la porta-

La veina- Bon dia, Josep

Aprenent- I la companya

La veina- No t'havia vist. I si t'hagués vist hauria estat igual; Tu no comptes
 Ets un pillet amb mes por que vergonya.

Aprenent- I vos un sac de greix que només obra la boca per ofendre. Al vostre costat
 tan sols hi pot viure, i aixó perque es vell i sego, que si no temps ha
 que us hauria deixat. I perque ho sapigueu, que us combe saber'ho, de poruc
 no en tinc res i de vergonya en tinc per a donar i per vendre,.

-I recordant la seva timidesa, esclat-
 feix a riure, dient-

Massa i tot que en tinc , oi Josep ?

La veina- Que no el sentiú ? m'insulta.

Josep No; es defensa, i trobo que fa bé. Així un altra dia no el punxará

Veina- Val mes no fer'ne cabal

Josep- Si. valmés

Veina- Ni d'ell, que es marrec, ni de vos, que haurieu de tenir mes enteniment

Josep- Enteniment Jó ? No en vull sapiguer res de l'enteniment. Sobretot del vostre, del que gasta la gent com vos.

La veina- Ja et dic jo que en feu una rebuda que es per a no tornar

Josep- Com volgueu.

La veina- Jo venia a fi de bé.

Josep- Es clar com l'aigua. La gent com vos sempre ve a fi de bé. De que es tracta?

La veina- Es cosa de la Maria.

Josep- Ja m'ho pensava

La veina- els del poble estan estranyats de mai no veure'la.

Josep- Que l'ainyoren ?

Aprenent-Com menys la vigin millor.

Josep- Tu calla.

La veina- I està ~~destranyada~~ en veure que surt tant poc de casa

Josèp- Surt sempre què vol; a comprar, al cementiri.

La veina- Al cementiri li veiem poc. Va al bosc sempre sola.

Josep- Pot anar allà on vulgui. I val mes sola que mal acompanyada

La veina- Caldria que es deixes veure més.

Josep- No voldrieu pas que es pasi el dia passejant amunt i avall.

La veina- No vull rés, jo. Es adir, si. Voldria evitar les enraonies.

Josep- Les enraonies ?

La veina- I esclar ! Diuen que es passa la vida tancada a casa i que no està gens bé que una noia fadrina visqui sola amb un home que no li es rés

Josep, pal'lid d'ira- Que no li soc rés ? . Diuen que no li soc rés ? Bretols

La veina- La noia, en morir el seu pare, quedà sola al mon

Josep- Tant com sola, em penso que no.

La veina- Sola del tot no, ja ho sebeu; perquè us la posareu a casa.

Josep- Es el menys que podia fer.

La veina- Si, Esclar, pero...

Josep- Pero que ?

La veina- Que el poble no ho veu amb bons ulls.

Josep- Que el poble no ho veu amb bons ulls? Que no veu amb bons ulls que una pobra criatura que s'ha quedat sense pare trovi llit i taula i caliu de de llar:

La veina, que no sap que dir- Si, mireu...

Josep- El que dieu no pot esser cert... a més a més que n'ha de fer el poble de la meua vida? No tinc altre orgull que el de la meua vida, que es pura i clara com l'aigua de neu i el cel de l'alba. Treballo del mati al vespre, i soc pobre, soc pobre per aixó ; perque treballo; tinc sempre la casa oberta als que son mes pobres que jo, i ells venen perquè saben que aci hom no els acomiada amb l'inmisericordios i fret " Deu l'ampari " de la gent entenimentada. La mare m'hi ensenyá que Deu no ens havia dotat de veu pera que li trespasessin els que demanen de porta en porta, pero que , en canvi, ens havia de mans per a que podessim tenir el gest noble i bell de donar. Que n'ha de dir de mi , el poble.

~~hammamama~~
Veina Una sola cosa; Que sou fadri.

Josep- I aixó qué té de veure ?

Veina- I que ella , Maria, també es fadrina i viu sola amb vos

Josep, amb el puny clos vers la porta forana, tota lluminosa de l'or de la tarda-

Ah, els miserables ! Deuen tenir el cor plé de llot per a creure'm capaç de semblar vilesa.

- L'aprenent, sense capir el tórbol sentir de les paraules de la veina ni l'indignació de Josep, esguarda l'un i l'altre amb gran estranyesa-

Aprenent, a Josep- Deixeu-la estar, que es un sac de veri !

Veina- Si m'arribo a pensar que us ho tenieu de pendre tan malament, no vinc . Jo ho feie a fi de bé, pero vaja, veig que valdra més que me'n vagi-.

Josep Trobo que teniu raó. Valdrà mes que us en aneu. Ara ja heu aconseguit el que volieu amargarme el dia. Us ho agraeixo nolt, dur el llot infec del carrer a casa meua. Us ho agraeixo nolt.

Veina- Ja us he dit que ho feie a fi de bé. Pitjor per a vos si no ho voleu entendre.
Bona tarda , Josep. -S'en va -

Aprenent

Aprenent, a la porta del fons, cridant- I la companya bruixa !

Josep- Déixa-la estar, que el treball apresa. - segueixen treballant. Josep de tant en tant , murmura-

Bretols !... Miserables !....

Aprenent- Que us heu enfadat, Josep ! No en feu cabal, deixeu-la dir..

Josep- Es que el que diu ella ho deuen dir els altres del poble i no voldria que en sofris el bon nom de Maria.

Aprenent- Bah ! que diguin el que vulguin. No l'estimeu vos i jo ? Doncs els altres no compten

Josep- Tens raó, menut, el mal no compta. - despues d'una curta pausa -
Pero aquesta vella odiosa...

Aprenent- Ja us ~~hauria~~ dit que es un sac de veri. Mireu si n'és de dolenta que el seu home el feie dormir al galliner.

Josep, sense escoltar-lo- I als del poble, que, com ella, vuen el mal per tot. adhuc om no hi es. perquè el duen a l'anima... Bretols.

Aprenent- Jo no he sentit a dir res

Josep- Devant teu no gasaràn parlan'ne .Saben que ets de casa.

Aprenent- I, ~~mmmmmm~~ qui sap ! Podser endevinen que Maria, s'ha de casar amb mi.
- Una pausa. Josep meditant,
adolorit, mira al minyonet i somriu-

Josep- Si no fosis tant menut ! si no fosis un infant.

Aprenent, que no compren el sentit de la paraula de Josep- Oh, bé, no us enquimereu ~~mmmm~~ pas per aixó, que tant ella com jo som joves i sabrem esperar

Josep- Hi ha coses, petit, que no tenen espera .

Aprenent- Hi que volia dir amb alló d'una noia fadrina i un home sol ?

Josep- Rés... Rés ... Quin fastic. !
! reprenen el treball. Una pausa I, cansonera-
ment, lentament.-caminar trencat de gandul
de poble- entra el Vei-

El Vei- Bon dia, gent.

Josep, sorrut- Bon dia

El vei- Dona bo , amb aquets sol i ~~ammmmm~~ aquets cel de festa major, sortir a fer una paseojada !

Josep- tu rai. No tens altre feina.

El vei- M'he arribat fins a la vinya i de tornada, he pensat; Te ! Entra a veure que fa el Josep.

Josep

Josep, sempre sorrut, de sopte- No bens pas a fi de bé, com l'altra ?

El vei- Home. Josep, sempre hi vinc jo a fi de bé. I qui es l'altra, si es pot debe-
saber.

Josep- La balbiha, la vidua.

El vei- Ah, ja ha vingut ! m'ha guanyat per má.

Josep- També vens , doncs a parlar-me de Maria !

El vei- Ja t'he dit que ^{passava} ~~passava~~ , que no vinc expressament. Però ja que m'hi fas
pensar, no estaria pas malament que en parlesim una estona

Josep, a l'aprenent- Veste'n Salvador, que els que diuen que venen a fi de bé no et
convé gaire. Ves a fer companya a Maria. Ja et cridaré quan haurem acabt.

-L'apfenent surt per la porta de la dreta.

Josep, més sorrut que mai, es planta davant
d'El vei i li exiher-

Parla.

El vei- Oh, parla, parla...Es difícil amb tu , car tens el visi pendreo t'ho a la
valenta, cada dia et tornes mes esquerp.

Josep- Parla, que amb tu m'hi entendre més que amb aquella bruixa. Ets un home
i ~~amb tu~~ amb tu no em sentiré tant lligat com amb ella

El vei- Veus el camonçament ja no m'agrada. Creu-me valdria més que calli, aca-
bariem malament, ho veig a venir.

Josep- Tant verinos es el que ~~vans~~ a dir-me ?

El vei- I rés !... Res.. enreonies...

Josep- Si us podesiu quedar muts !

El Vei- Home, Josep, que son un amic !

Josep- Parla, amic, parla.

El vei- Es...Res, total res; cosa d'aquesta noia, la Maria

Josep- Ja m'ho has dit.

El vei- ~~Has obrat de bona fé~~ Has obrat de bona fé, ja ho sé, però has estat un xic
massa imprudent

Josep- La bona fé i l'inprudencia van sovint de brase .

El vei- T'has posat aquesta noia a casa

Josep- No es pas d'ara. Ja fa tems que hi es i ningú no hi tenia res a veure

El vei- Perqué abans hi havia el seu pare , qu al sia

Josep- I aixó que hi fa !

El Vei- Posa 'a a la rao, Josep. I esclar que hi fa ! Tu i ella viviu sols , completa

- sols aci. fora del teu aprenent; i del Bial, el beineto, no hi vé ningú...
- Josep- No nescesitem companya.
- El vei- Pero la gent veu la vostra solitud amb mals ulls.
- Josep- I aixó ? perquè ? Es que voldrien que llancés Maria al carrer ?^M
- El Vei- Que et penses que som salvatges ? Que et penses que no tenim cor ? Si t'ho pensesis aniries molt errat de comptes, Som gent com cal, no donem un que dir, tenim bons sentiments , que et consti; - No sabent com abordar El que passa es que les aparences... Ja t'he dit ~~la meua situació~~ la qüestió que estic segur, com ho estem tots , de la teva bona fé
- Josep- I doncs ?
- El vei- Pero siguem francs, Josep; has obrat massa a la lleugera, t'has deixat andur massa depressa, pel teu bon coren posar-te aquesta noia a casa . vivint junt....
- Josep- Esclar
- El vei- I ella es una dona...
- Josep Ella es un infant, un infant plé de puresa. Hi has pensat en ixó ? Hi ha la gent del pobles, la gent entenimentada i com cal ?
- El vei- Que vols que et digui ?... Tots et coneixem, ningú no te res que dir de t, pero, la veritat, aquest estat de coses fa mal pensar... La situació de Maria a casa teva es irregular , i al poble hi ha matrimonis que l'acullirien amb goig
- Josep- Ho crec, per fer-la treballar, per convertir-la en un escarràs del mati al vespre, per a tirar-li en cara del mati al vespre, per a tirar-li encara del mati al vespre que l'han recollit per caritat. Aixó, si despres dels reganys de la dona no havia de veure's perseguida per la luxuria del home
- El Vei- Josep, que som bona gent !
- Josep- La bona gent ? Cal desconfiar-ne.
- El vei, amb hipocrita i prudent resignació- Com tu vulguis.
- Josep- Tens raó; Com vulgui, car el meu voler ha estat sempre recte i digne Creie que la meua vida tant clara merexia un xic més de respecte. Em creie que, despres de tanst anys de viure aci, em coneixiem millor. Es veu que m'equivocava. Tu em veus capaç de les vilesas que les teves paraules deixen suposar ?
- El vei-Home, jo, no, pero...

Josep- La meva boca mai ni ha mentit, ni mai han mentit els meus ulls. Mirà'mels als ulls i escolta lameva paraula, que avui es com un ocell ferit per la pedra de la gent innoble i diga'm ; em creus capaç d'una vilesa com la que amagueu, cobardes les teus paraules ?

El veï, bon xic esporuguit per l'exatació del fuster- Ja t'he dit que ...

Jòsepe- I si el que has escoltat no es prou, si els teus ulls només saben veure el mon material, si tu com els altres , com la majoria, ets dels que es vanen de tocar de peus a terra. Torna'm a mirar

El Veï, cada vegada mes intranquil- Home...

Josep, agafan-lo pel bras ; Torna'm a mirar !
-El veï l'esguarda amb recel, Josep el deixa i, acompanyan-lo a la porta i treien-lo suament, diu-

Ho has vist ? Soc vell. Ves i digués al ~~mohma porthha~~ poble que soc vell.

que hi ha cendra d'anys i de penes en el meu cap i en el meu cor i que sota aquestes cendres sols hi resta una brasa . La pietat.

-El veï, gens tranquil, sen va mes que depressa.

Una pausa breu. A fora canta un ocell. Josep crida-

Maria !

Maria- Em cridaveu Josep ?

Josep- Si. Hi havia una visita, un bon home carregat de bones intencions, pero li ha entrat una pressa molt sobtada i no ha pogut esperar-te

Maria- Ja veig que us ha fet enfadar.

Josep, a l'aprenent- Tu vesten a sopar.

Aprenent- Oh no ez pas l'hora.

Jòsepe - Veste'n a sopar encara que no sigui l'hora i ja tornaràs demà

Aprenent amb recança- Com volgueu. ~~amhemmmmm~~ Adeu Maria . - Se'n va -

Josep, veien-lo marxar- Ah, si no tant petit.! -a Maria- Tu, quedat hem de parlar Vols quedar-te usn intans, filla ?

Maria- Si, Josep, pero em sembla que més valdria que no palerssim de rés. Us han estritit us han fet sofrir. No parlem dels que es complauen en fer sofrir. Oblidem-los. La nostra vida es massa ckara i serena pequé els que fan l'énterboleixen.

Josep- Jo tambe ho creie aixi, pero m'equivocava. Com t'aquívoques tu, pobra criatura. El mal es massa poderos i no podem deixar-lo de banda, no podem ignorar-lo com voldríem . Si no hi cerquem un remei depressa ens farien la vida impossible.. Si. si cal parlar-ne, cal parlar-ne ara

la vida imposible...Si. si = cap parnar-ne, cal parnar-ne ara mateix i trobar el remei.

Maria- Digueu doncs.

Josep- Els del poble, tant honrats, tan respectables , malparlen de nosaltres.

Maria,estreenyada- De vos ?

Josep- I de tu.

Maria- Que poden dir ? quin mal els hi fem !

Josep- Cap. Pero aixó no es una raó pequé'no vulguia fer-nos -en a nosaltres.

Diuen que visquims junts sense esser pare i filla o marit i muller

Maria- No ho entenc. No sé que voleu dir.

Josep- Millor per tu.

Maria,esguardan-lo amb una gran por- Que potser em voleu treur,

Jòsep- I a ra ! treure't ? No t'ho pensis pas.

Maria- Després del cop tan fort de la mort del pare, no tinc res més al mon que ~~aquanhammó~~ aquest reonet de casa vostra, no tinc ningú mes al mon que em vulgui , ni mare, ni germans . Tan sols us tinc a vos , Josep i amb vos vull viure sempre

Josep,tristement! Sembla que aixó es imposible, pobra Maria. Som un home i una dona sols , comprens ?

Maria-Oh, no que vos vé ho sabeu que l'ombra del nostre mort estimat ens acompanya.

Josep- Jo sique ho sé, pero no ho sap la gent. I la gent malfia i no hi creuen em les sombre.

Maria- no en feu cabal.

Josep- Si no fosis tu prou h o faria. Pero hi ets tu de per mig i el teu bon nom no vull que l'enporquin amb la seva paraula vil

Mariap-Peró de qué poden mal fiar? Perqué poden malparlar. ?

Josep - Si dona... - Revoltant-se-

I bé, no! No t'ho puc dir, no t'hom se dir. Es tan fastigós i tan innoble! Imaginan que som com ells i que vivim... com t'ho faria entendre, pobre de mi em fa tanta por tacar la teva animeta pura amb el llot que ens llencen ? Diuen que vivim d'una manera immoral.

Maria- Immoral ? No us entenc. Qué vol dir immoral ?

Josep- Vol dir lleig , brut.

Maria,amb una gran extranyesa- Nosaltres ?

- I, rien, rient per primera vagada
despues de la mort del pare, afegeix-

Bah ! Deixeu-los dir, que deuen haber-se begut l'enteniment.

Josep- Deixar-los dir ? No puc , No puc per tu . He de fer callar, sigui
com sigui, les boques fetides d'aquesta gentussa. He d'acabar d'una
vegada per sempre les seves enraonies verinoses.

- Hi ha una pausa llarga. El capvespre,
vetit de morat i amb peus de vellut,
entra a la cambra. a fora, com abans,
canta un ocell-

Maria, asseguda al portal Es una cadernera ; Sempre canten en morir el dia , les ca-
dernereres.

Josep, desde el primer terme i sense alçar la veu- Maria

Maria- Digueu, Josep

Josep, sense gosar mirar la minyoneta- He pensat... he pensat que ens hauriem de
casar.

Maria- Com vos vulgueu.

Josep- No et sembla malament ?

Maria- Rés del que vos feu m'ho sembla.

Josep, amb emoció- Gracies filla... Seràs als ulls de ~~mmm~~-tot-hom la meva muller;
ningú no hi tindrà rés qué dir. Llavors podrem viure juns com fins
ara, o sigui ; estimat-te jo com un pare, com el pare que la mort
.Tindràs, com fins ara , la teva cambra. I quan jo mori, que no tri-
garé gaire perquè ja soc vell, podràs casr-te de bó de bó amb el minyó
que sapiga encendre una flama d'amor en el teu cor.

Es clou

rapidament

la cortina

Es la tardor, quan ja l'hivern~~nn~~ truca a la porta. ^{Als} ~~Arbres~~ arbres resten poques fulles, fulles groguen que arrabasa el vent. Ja els ocells han emigrat vers les terres càlides. El cel es gris i els cims de les muntanyes blancs de les primeres neus.

- Inisis de la tarda. Josep i l'aprenent, silenciosos, silenci sorrut ^{en} ~~amb~~ Josep trist en l'aprenent- treballen. Una llarga pausa. De sobte l'aprenent es gira d'esquena a Josep per a que auet no el veigi plorar. Josep, cessant de treballar, l'esguarda estranyat-

Josep- Qué que et passa ? Tu també estàs trist ?

Aprenent, volent dissimular, volent fer a l'home perquè no sap que els homes també ploren- No, no es rés....

- De sobte, traïen-se el devantal i llençant-lo d'una revolada -

I bé, si que em passa. -Amb veu trencada pel plor-

Em passa una cosa molt trista i me'n vull anar de casa vostra. Y de casa dels pares, i adhuc del poble, lluny, ben lluny. m'en voldria anar.

-Trenca a plorar desconsoladament. Pló d'infant, que neix d'una pena d'homr -

Josep, anant al seu costat, commogut- I doncs, qué t'han fet, petit ? Ni a tu no et volen deixar tranquil ?

Aprenent, allunyan-se de Josep- Nom si aquesta vegada no es la gent, no aquesta vegada el dolent sou vos.

Josep, esbaladit- Jo ? Tu no estàs bé del cap, minyó. Quin mal t'he fet jo.

Aprenent- No tenir paraula, emganyan-me, ja sebeu que us tenia en molta estima, gairebé us estimava més que als de casa, ja veieu qué us dic. Us creieu home molt formal i tot el que deïue em semblava l'Evangeli.

Josep- I ara qué ha passat perquè ara ja no t'ho sembli ?

Aprenent- Ben clar us ho he dit ; m'heu enganyat, m'heu trait. I, vaja, que no cal pas que d'esprés del gran tort que m'heu fet, encara us tingui contemplacions. Sou un cara girat, Josep.

Josep, perden la pasciència- Mira que em sembla que has triat molt mal dia per a venir-me amb histories que no entenc. Ja tinc prous mals de cap i engunies perquè ara en vinguis tu i...No sé de qué te les heus.

Aprenent- Vareu promete'm que em guardarieu la Maria, que prou ho sabieu que l'es-
time i m'hi volia casar i, malgrat la paraula donada, sou vos qui s'hi
ha casat. - amb una comica i enternidera indignació - Aixó no esáá
gens be ! Aixó no ho fan els homes ! - Adolorit - Si sabessiu, a la
nit, sol a la meua cambra, quan ningú em veia, les llagrimes que m'ha ~~costat~~
costat. - I trenca a plorar. Josep entristit, el contempla. Despres s'hi
apropa, li posa la mà a l'espatlla i li parla d'ome a home-

Josep- Escolta'm , Salvador, Escolta'm bé, que ja ets un home, home nascut,
com tots, de l'amor i el dolor. No vull disculpar-me, perque, encara
que tu no ho creguis, soc nat de culpa, ni vull que tu ~~m'acusis~~
~~m'acusis~~ m'acusis sense més ni més, Tens raó i no en tens.

- L'aprenent alça el cap i l'escolta estranyat, recelós,
per a acabar, despres, escoltan-lo atentament, amoscione-
dament-!

Tu, pobric no veies que ets un infant i que Maria, malauradament, ja es
una dona. Pero mai l'amor se'n presentà amb tant puresa com quan el
vareig veure flir en els teus ulls i en els teus llavis. Qué volies que
et digués quan em demanares que Maria fos per tu ? Que si, i tant debó
que aixós hagués estat posible. Si sabesis com em dolia que fossis
un infant i no un home ! ! Si ho sabessis ! Soc jo ~~m'hi~~ i no tu qui
s'ha casat amb ella. I no puc explicar-te el perqu é. Sí t'ho explicava,
anima tan pura, tampoc m'entendries. Sols puc dir-te que ~~m'hi~~ m'hi he
casat per força, perque no hi havia altre remei. El teu pobre amor, que
semblava joc d'infans, ara veig que es pasció d'home. I em dol haber-te
fet sofrir. Jo t'he enganyat i no t'he enganyat. Per aixó et deie que
tenies raó i no entenies. Per aixó ara que Maria es la meua dona i no
ho es. Aixó pero, tu no ho entens . Ja ho entendràs algun dia. Llavors
torna, que les portes de casa sempre se t'obriràn. I ara veste'n. Faràs
bé d'anart'n . Aci , ara , sofriries massa. I els infans no han de sofrir
Ja et quedarà temps quan seràs home. -L'enpeny suament, doçament vers
la porta forana-

Pensa bé en tot el que t'he dit i no en parlis amb ningú. Adeu, Salvador-

- L'infant s'allunya sileciosament. Josep resta un instant veient-lo marxar. A la porta de la dreta apareix Maria. Està pal·lida, ullerosa. camina un xic l'entament, amb el ventre gràvid, gonflat per la maternitat. S'asseu fadigada, a una cadira. Josep es gira i, en veure-la, s'hi apropa.

Maria- Que us faig nosa ?

Josep- No.

Maria- I Salvador ?

Josep, confús- L'he enviat a ...

Maria- De fa una dies em sento cansada ! Tinc por d'estar malalta.

Josep, més entristit que indignat- De manera que segueixes sense saber el qué et passa!

Maria- Vos m'ho heu explicar, pero no ho aca d'entendre.

Josep- Vas a esser mare, Maria

Maria- I aixó fa estar malalt ? I aixó es una cosa tan dolenta per a que vos esteu tan trist ?

Josap- No que no ho es, aixó, esser mare, es la cosa més bella del mol.

Maria- I doncs?... Us veig concirós, gairebe no em parleu, sembla que fugiu de mi. Us veig trist i, no sé perquè em sento culpable de la vostra tristesa.

Josep- No, dona, no es pas aixó...El que passa es que, o bé les dones sou totes molt estranyes, o bé l'estranya ets tu.

Maria- Jo dec esser com totes.

Josep- Tu ?. Tu ets tant diferent, tant innocent que no sembles criatura mortal.

Maria- I aixó, esser així, tambe es una cosa dolenta ?

Josep- Qui sap ! En un mon com el nostre potser sí. - Un breu silenci 7
Pero perquè no m'ho deies abans de casar-nos?

Maria- Perqué no ho sabia.

Josep- Pero aixó, filla als teus anys es imposible no saber ho.

Maria- He viscut sempre molt sola, sola amb el pare que, per a fer-me cloure els ulls al dolor del mon, m'ensenyava coses molt belles dels arbres, els ocells i els estel.

- En veu més baixa, avergonyada, no del seu pecat-ella

no en té noció de la seva ignorancia-
amb

Jo em creie qué, com fan els reis també les joguines de la nit de reis, quan ningú no els veia, els fills els duien uns angels de grans ales

blanques i daurades.

Josep, amb una pena i una tendreza infinita- Criatura ! pobra criatura !
-Una pausa breu-

I ara qué farem

Maria- ara em llençaré a l'estany per a que la gent dolenta no escarneixi la vostra vellesa.

Josep- Calla ! Calla, que no saps el que et dius, Quan una dona porta un fill a les entranyes no te dret a matar-se. I si es veritat que hi ha Deu, segur que et perdonarà. Com vols, dona que no et perdoni jó ?

Maria- si em perdoneu es burlaràn de vos, perquè la gent es burla dels que perdonen, i us emplenaràn la vida de fel i negror i arribaréu a odiar-me.

Josep- No ho creguis. Potser ho intentin, segur que ho intentaràn, pero s'han cansaran quan ~~menjant~~ vegin que no en faig cabal. Jo soc un home estrany, saps ? un home que no te manies ni prejudicis...Com t'ho diria jo perquè m'entenguis ?... Hi ha una cosa a la qual certa mena de gent dona molta importancia. En diuen honor, saps ? i amb aquesta paraula, que es una paraula plena buidor, s'omplen la boca . I la fan anar en dansa tot el sant dia; vinga l'honor amunt i avall per a que els creguin honorables. En nom de l'honor, pero, es cometen molts crims, moltes vileses. Els que tenen honor, els que de l'honor n'han fet gairebe un ofici, t'acusarien, t'escupirien el rostre, t'allunyarien com si estessis empestada. Doncs, bé; els perdono. Saps perquè ? perquè, sortosament, soc un home sense honor.

Maria- Josep ! Quin greu em sap haver estat tant dolenta sense saber-ho i fer-vos-ho pagar a vos que sou tant bó.

Josep- Tu no has estat dolenta, criatura; ho han estat amb tu . Ara procura asseureu-te i diga'm com va esser, qui va esser,

Maria, amb una gran confusió, amb una gran ingenuïtat gairebé patètica-
Si no ho sé.

Josep- Es impisibles que no ho sapigues. Recorda be, fes memoria...No has tingut cap galant, cap fadri del poble o de les masies dels environs ?

Maria- Cap. Perquè m'ho pregunteu ?

Josep- Mira, filla, jo no et renyaré com un infant, porque ja no ho ets... malgrat que, reira ! em temo que ~~homena~~ ho seràs tota la vida, ni m'endignaré com un home perquè tu ja saps que no soc el teu home, Pero n'essito saber qui ha estat el brètol que t'ha fet el fill

- Desesperat-

Quan ho sapiga el mataré... o em mataré jò.

Maria, llençant-se als seus braços- No !

Josep- Perdona'm, que no sé el que em dic. Estic desesperat, no sé el que faig. La gent t'insultarà, et cobrirà de llo, i farà riota de mi... No temis, que jo tant sols vull el teu bé i perquè vull el teu bé ens cal solució a aquesta situació, trobar una sortida a aquests carreró sense sortida... vivíem en un món de somnis, en un món de conte de fades, però ja ets una dona, Maria, filla, i en el nostre món de ~~monniam~~ cada dia les fades i el somni no hi tenen cabuda. Et prego que em diguis qui t'ha fet el fill. Pensa que t'ho prego perquè no sé manar-tho.

Maria, amb veu de plor- Però si us dic que no ho sé.

-Josep l'esguarda irat, desesperat, fent esforços per dominar-se. Es passa, plé d'emgoia, la mà tremolosa pel front. Després, girat vers la porta forana, menaça l'invisible-

Josep- Miserable !

Maria- Per qui ho dieu, Josep ? Qui es el miserable ?

Josep- L'home que t'ha enganyat, que t'ha trait, el pare del teu fill,

Maria- Per qui ho dieu, Josep ? Qui es el miserable ?

Josep- L'home que t'ha enganyat, que t'ha trait, el pare del teu fill.

Maria- No m'ha enganyat ni m'ha trait ningú. I el pare del meu fill, que no ho ho séreu hooséreu vos?.

Josep, emocionat- La teva puresa em desarma. Mai no havia vist ningú tant innocent com tu ni em creïe que hi podes haver al món ningú com tu, No entenc el que et passa ni el que em dius. Tindràs un fill i sembla que té l'àngel l'ha fet l'Esperit Sant. La realitat i la lògica del nostre món no tenen a veure res amb tu.

- Surt pel fons i hom el veu, de tant en tant, passejar davant la porta, està neguitos. Maria s'ha assegut, abtreta, en un tamboret. De sobte, la cortina grisa de núvols s'esquinça i un gran ~~raig de sol~~ omple

- raig de sol, al lloc a hon hi ha Maria,
per a que ~~mmmmmm~~ arribi el somni, entra
per la porta forana i ~~mmmmmmmm~~ s'ajéu
als peus de Maria. Una lenta una miste-
riosa pausa, gravida d'auguris. Maria,
transportada a₁ mon del somni, parla
al seu somni-

Maria- Angel de ^{les} ~~la~~ grans grans ales vermelles ! Angel d'aquella tarda al bosc, florit
de ~~mmmmmmmmmm~~ les primeres violes ! Era poc despres de la mort del pare,
quan em sentia tan trist i sola al mon i fugia al bosc per amagar la meva
tristor als ulls de Josep. No volia que Josep, tant bó veies els meus ulls
entel- lats de por ni la meva bocaixuta de cançons i rialles. L'alegria
de la gent em feie mal. Al bosc hi era sola, sola amb el meu dolor. I quan
feie un xic de vent els arbres feien una suau remor, talment com si plo-
ressin amb mi. Al cementiri no volia anar-hi. Al cementiri hi es ell, el pare que
ja no em parlarà més amb la seva dolça veu, que ja no em besarà mai més.
Al cementiri hi ha pare, mort. Al bosc el ~~ren~~ovarà vivent, em semblava oir-lo,
parlar, em semblava veure'l assegut al meu costat. I aquella tarda qui s'hi
asségué de bo de bó fores tu. T'avia vist arribar, no sabia d'on sorties.
No anaves vestit com tot-hom. Duies un vestit virolat, un vestit de persanat-
ge de clom, i una capa de seda vermella, ampla com unes grans ales encences de
sol de posta. Tenies la faç blanca, d'una blancor de lluna, i lluies un estel
d'or en mig del front... Jo que mai no havia vist homes com tu, et vareig
parlar dels angels que poblaven els meus somnis. I tu sonrigueres com als
dels meus somnis, angel misterios de les ales enseces i em digueres que no
eres un home com els altres i que anaves per les carreteres del mon en un
carro plé de cercols garnits, de musiques de guitarres i violins i de mara-
velles, de capells dels que eixien cintes i rams de flors i coloms, de trom-
petes sonores i acordeons noltalgics. I que hi anaven una colla d'animals
més savis que les persones. I que hi anava una dona misteriosa que endevi-
nava el pensament, i una altra que ballava tota nua amb unes grans ales llu-
minoses, i un home s'enpassava flames i espases, i un altre que saltava, amb
gracia d'ocell, de trepecí a trepecí, i un altre que, caient feie riure, i
que, cantant feie plorar... I parlaves parlaves, i les teves paraules eren

com una musica, com una cançó de les que quan jo era molt xiqueta, em cantava la mare pera fer-me dormir. El vent de la tarda em d'ia afeblida la musica del poble, que aquell dia hi havia ball de gralles. I tu vares estendre la capa de seda damunt l'erba i jo m'hidibia quedar mig amormida car em parlaves en veu baixa i calenta, el teu rostre molt aprop del meu, i jo no sé el que em deies, jo tant sols sentia les teves paraules com una carena asborronadora damunt dels meus llavis, damunt del meu cor, damunt tota la meua cara. I el cel s'havia tornat, en caure la tarda, tot vermell com la teua capa vermella.

-Al fons ~~unson~~, Maria abtresta,
no el veu- ja fa estona que
Josep està escoltant amb una
~~gran tanguina~~
gran engoixa-

I em prengueres en els teus braços i en els teus braços devia adormir-me del tot. En despertar, tu ja no eres amb mi, habies desaparegut i mai mes no t'he tornat a veure. I el cel, damunt meu, tremolava un estel d'or que se blava el del teu front.

- El raig de sol s'ha apagat amb el somni i
el cel es novament gris. Maria amaga el
rostre en les ~~mans~~ seves mans pal·lides-

Qui devia esser aquell home del bosc. + Josep entra, es detura davant ~~unson~~
d'alla, la pren en braços-

Josep- Era el pare del teu fill.

Maria- No ! El pare del meu fill sereu vos, josep.

Josep- Tens raó... Esclar sempre en tens !...El pare del teu fill soc jo, seré jo
Els pares no son els que engendren els fill i els abandonen; som els que
els estimen i els recullen.

Maria- I ja no estareu trist com fins ara ?

Josep- Ja, no, Pero ens n'anirem, fugirem lluny d'aquet poble negre poblet per
una gent d'anima tan t negra.

Maria, Amb por- Fugir ? I on anirem si som tan pobre i tenim l'hivern al demunt?

Josep- El deixarem enrera l'hivern. Anirem a casa d'un germà meu que viu a marina,
Anirem a l'encontre de la primavera.

La cortina s'ha clos

Estampa 1V

- Mati de Desembre. Un cel gris.d'un gris rosat, entra per la porta i la finestra fent més desolat l'interior del qual n'han desaparegut els tamborets, els ensinalls, el banc i els estris de fuster, que lidonaven intimitat. El vei,empes per la tafaneria, ha vingut a visitar a Joseppper ultima vegada.-

El vei- I tant mateix us ^{en} ~~en~~aneu del poble ?

Josep,sec- Tant mateix.

El vei- Qué vols que et digui ? Trovo que t'ho prne s massa a la valenta. jo la veritat, et feid una altre mena d'home.

Jòsep- Si; tu em feies un home de pell~~grana~~ gruixuda i de vergonya escasa. Pel que puguis pensar de la teva vivor sento que t'hagis equivocat

El vdi- Pots ben creure, Josep, que sempre t'he estat un amic.

Josep, amb una fredor terrible- Val més que no en parlem.

El vei- I que si t'he evisat ha estat per un bé teu.

Josep- Sempre aviseu per un bé quan amb l'avis podeu fer un mal .

El vei- I jo, deixant de banda aquesta ~~quístio~~ quístio, perque ja veig que no ens entremriem . T'he de dir que em sembla que fas un diabarat anant-ten. Aci hi tens el pa, Josep, el nostre pa de cada dia, que es una cosa molt important

Josep- No el vull menjar amb salaborr de llagrimes.

El vei- Aci, en el fons , tot'hom et té en estima.

Josep- Per aixó heu emplenat aquesta casa de fel i de negror, per aixó l'heu enplenat de llot de tota la vostra xafarderia innoble, per aixó m'hi heu fet la vida impos^{ss}ible.

El vei- Al poble hi ha gent honrada, Josep.

Josep- Pera abocar-se a l'anima de molta gent que es diu honrada es som abocar-se a una letrina. En tot veieu maldat, en tot veieu intenció terbola i per-versa. Quan, perquè ningú no la volia, perquè al morir el seu pare s'haria quedat al carrer, vareig obrir les portes de casa meva a la pobra Maria, tots em criticareu i tingueu a dir i protestareu en nom de la moral, de la vostra moral miserable que s'arrosega pel fanc. Em creie que els meus cabells blancs i la meva honradesa eren prou garantia, pero es veu que

m'equivocava. Quan per a fer-vos callar, per ~~manem~~ a que amb ~~les~~ vostre enraonies no turmentessin més aquesta pobra criatura, vareig casar-mi, seguireu llençant-me a la faç tota la vostra inmundiciz. I ara em vens a dir que sou tant bons ? Quedeu-vos amb la vostra bondad i amb la vostra moral i deixeu-me marxar, que entre vosaltres m'hi ofegaria.

El vei- Es qué ella ...

Josep, sever, autoritari- D'ella no en parlis, que es l'ànima més pura que he conegut

El vei, de del cim de la seya moralitat- Ai, pobre Josep !

-Josep, ha anat a la porta de la drete i ha cridat-

Josep- Maria ! Maria!...Ja es l'hora !

El vei- I tant mateix us en aneu avui ?

Josep- D'ací una estona . El carro amb tots els eltris de casa, ja fa prop d'una hora que ha marxat.

El vei Escara com no us hi acomodaveu tambe vosaltres.

Josep- El cami, fins passada la muntanya, es feixuc, i cal no carregar gaire les besties.

El vei- Bé, doncs ; bosa sort i b on viatge.

Josep- Gracies-

El vei, que ja es a la porta - I si per alguna cosa som bons...

Josep Per a rés; per a rés .

! - Surt el vei. Per la drete entra Maria. Camina

mes lentament que abans , La maternitat ha afinat el seu rostre, que ara té una pal-ledesa de cera. En els seus ulls, que semblen més foscos en la finor macarada del rostre, crema, crema una flameta febroso-

Maria- No he baixat abans perquè he sentit que parlaveu amb algú. La gent del poble em fa por.

Josep- No passis quimera, que aviat no els veurém mes.

Maria- Quin greu em sap !

Josep molt estranyat- Et sap greu ?

Maria----- Per vos

Josep- Bah !

Maria- I aixó que diuen que la bondat sempre te un premi.

Josep- I es viritat que el té; la nostra propia estimació.

Maria- Pero vos, ja vell, que, abans del que ha passat per culpa meva , aci hi vivieu tambe, que ereu estimat i honorat de tot-hom...

Josep- No t'amoinis, que més bé viuré allà on anem; que més bé viure amb tu .
I encara que sigui vell, tu bé deuràs estimar-me una mica !

~~Maria~~ ~~escondinh~~

Maria, abraçan-lo i escondin el cap en el seu pit- Si, Josep, si ; molt.

Josep, que fa el cor fort, pero que també té els ulls negats de llagrimes-

Veus ? Ara ~~començam~~ ho començo a creure que m'estimaràs una mica. I saps perque? perquè l'amor es com el fills, que no sentim que viuen fins que ploren.

Maria - Pero habervos-en d'anar !

Josep- Haber-nos en d'anar, deus voler dir. No et dolgui fugir d'una terra on t'han fet sofrir, encara que sigui la terra que et veie neixer. La terra nostra,, aixó que massa pomposament hi ha què anomena la patria, la portem amb nosaltres arreu on anem, es consubstancial amb nosaltres aniríem a l'alpap de mon tant si ~~hommam~~ les coses ens hi anaven bé com si no ens hi anaven, que aixó no te rés aveure, i aquella fora la meva terra. Saps perquè ? L'hi hauríendut nosaltres. Pero, vaja, no anirem tantn lluny. Anirem a un poble on viu un germà meu, que fa anys que m'espera. Es un poble molt bonic i que et plaurà molt, es un poble tot blanc, com una ala blanca inmovil vora la mar on estaquen les les veles de les barques, que tambe semblen ales. Tu no l'has vist mai la mar ? Es, com t'ho diria jo ?...es com un cel d'aigua sota el cel. I diries que canta i que plora, i té unes onnades que en les hores de tempesta semblen corcers amb la cimera d'espuma. Dia i nit s'uneix la cançó de la mar, que endevé sirs ~~quannm~~ quan mor en l'arena rossa i calenta de sol. I hi ha , en l'arena de la platja, les barques; les barques que en el llom porten pintat un nom de dona i, quan son mar ending, les nits de pesquera, sembla talment que duguin un estel penjat dalt del pal. I ~~ma~~ hi ha les barques que ja no sortiran més perque son velles i es van desfent sota el sol i les pluges, com aquelles avies inmovils i endolades que sempre hi ha a les portes de les cases dels mariners i en les quals tan sols semblen viure els ~~mb~~ ulls, plens de la maravellosa llum de la mar...I el poble es un poble de cases blnques i teulades vermelles, amb les portes i finestres enmarcades de blau i en cada finestra hi ha

la cabellera grisa d'una clavellina tota plena de botons de sanc. I hi ha camins vorejats ~~da~~ d'azavares amb la tija erecta i florida i xiprers que son flames d'un verd profund i tremoloses de nius i cants d'ocells, eucaliptus de fulles agudes i vermelles amb una vermellor de sol de posta I oliveres de trnc ~~clivellat~~ d'anys i cabellera platejada que el vent de la mar despentina. I en la terra calenta dels camps i les vinyes de vegades l'eixada descolga la blanca magnificencia de l'estatua d'un deu, o d'un savi, o la nuesa d'una dona molt bella. Es un poble de marina, un poble de gent franca i lleial que té l'anima clara de la claror de la mar; un poble on ningú no es riurà de mi perquè soc massa vell ni malpensarà de tu perquè ets massa jove; un poble on podré esser pare del teu fill sense pare.

Maria- Si vos hi viviu bé, Josep, també em plaurà a mi

Josep- I tu i tots hi viuràs be, que per tu es fa la festa. -Canvian de tó-
Vaig a dalt a donar una ultima ullada, no fos que ens deixem alguna cosa.
Tu ja ho tens tot ?

Maria, mostrant un fardell i un ample mocador de llana- Mireu

Josep- Molt bé. Preparats, doncs, que marxarem desseguida

- Surt Josep per la porta de la dreta. Una pausa. S'oiràn les campanes del poble i el vent que xiula entre entre les branques nús del arbres. Maria esguarda al seu entorn amb una tristesa infinita, s'ajonolla, ajunta les mans pàl·lides i murmura-

Maria- Adeu, parets humils que m'heu acollit quan ningú em volia. Adeu, llar amiga on he trobat caliu quan tot-hom m'abandonava. Adeu, casa de l'home que ha estat bó amb mi, de l'home que ha estat tant bó, tant noble, tant generós, que per mi ho ha perdut tot.

- A la porta forana apareix Biel i tot al seu entorn sembla fer-se lluminós.
Malgrat el fret va descaix i esparracat com sempre-

Biel- Qué hi fas, Maria, ajonollada aci ? Sembla que esperis un angel.

Maria, que segueix ajonollada- No hi venen els angels a aquesta tarra.

Maria- Adeu, Biel

- Puja al polli, Josep li posa l'ample
mocador de llana d'un blau tendre, li
déixa el fardell a la falda, s'ambolica
en una manta de ~~monhom~~ color de terra,
pren les regnes , agafa un bastó i diu

Josep- Adeu, Biel !

Maria- Adeu !

- I Maria dalt del polli i Josep a peu,
~~communnament~~ com en una estampa
biblica, desapareixen en el marc de
la porta-

Biel- Adeu ! Adeu !

- Saluda amb la mà morada de fret. Des-
pres implora, mirant al cel

Feu, Senyor, que la neu no els atrapi pel camí.

- Despres, com dient-ho a si mateig;
Quan els pobres van de camí no ~~hauria~~ hauria de nevar mai.

- Surt i tanca la porta rera seu. Un
moment s'al veu mirar per la fines-
tra a l'interior de la casa abandonada
i els ~~cabells~~ seus cabells rossos sem-
blen donar resplandor a la negra
creu de la reixa. Despres el cap de
l'infant desapareix. Una gran pausa.
Torna a oir-se la veu greu de les
campanes i el xiular del vent-

Es
clou
la
cortina

Quart intermedi

- Ja hi ha neu a les cimes , neu que avui baixarà al. poble
per a fer-ne un poble de conte de Nadal, i el vent, cantant
~~mamam~~ tema d'El cant dels ocells açota la plana.

Uan gran pausa; Apareix l'aprenent. Ve corrent, empés
per l'inquietut i per l'engoixa. Es detura un moment
per a rependre alé. Quan vol recomençar el camí, cau. Des
de terra, vençut, per a donar-se forces, crida llargament-

L'aprenent- !.... Mariaaaa !

-L'eco respon, llunyhà.... ~~ma~~ afeblit; Mariaaa... iraaaa.
s'aixeca, i va corrent i cridant

Marriaaa !... Vinc amb tu !... Vinc amb tu, Maria !...

Estampa V

Una casa, una masia, en un camí de l'alta muntanya, entre pins tene-
brosos i alcines i ergelagues. La masia té uns finestrals gòtics,
una porta en arc al costat de la qual s'enfila parets amunt una
passionaria que, en arribar l'estiu, deu esclatar en flor emblemàti-
ques, aquestes flors de lleu perfum en les quals l'imaginació popu-
lar creu veure-hi els atributs de la passió de Jesús; els claus,
la corona d'espines... Al costat de la casa un xopluc, pallissa en la
part alta, estable en la ~~pam~~ baixa. Rera la casa, la muntanya; mun-
tanya de llops i de llegendes.

Altes hores d'una nit de Desembre ; la de Nadal.
neu vesteix ~~d'una muntanya~~ d'irrealitat el paisatge
i li dona un aire de misteri, hi ha una blanca catifa
en prats i camins, uns blancs ~~gaions~~ i unes fantasti-
ques, unse maravolloses flors de graç als arbres.

Alta i llunyà, un cel tot grenullat d'estels,

olor d'obac, de matinada freda . A l'interior de la casa llum que es filtra per les escretxes de la porta i pel vidres entel-lats de fret,. d'una petita finestra . Deu cremar un bon foc a la llar i al seu entorn deu haver -se reunit la familia. De tant en tant, apagada per parets i portes , una rialla, una canço.

S'oeix de tant entant una campana que crida a la missa del gall. El vent-segueix el tema melòdic d'El cant dels ocells- júga amb la neu del cami; Una llarga pausa.

Arriben Josep, a peu, ajudant-se amb el bastó que es com bàcul que ell ha guarnit amb nades, aquestes flors que tenen perfum de nit de fret. Porta les regnes del polli- gris, petit i mansoi, digne de Sant Francesc d'asis i del poeta Jean Remoar- que cavalca Maria m tota embolicada, adhuc el cap amb el mantell blau que te reminiscencies de tunica ~~mmmm~~ ~~mmmm~~ ingenua estatuaria.

El vell fuster i la minyoneta d'avui han de fer pensar en la Verge i el Sant Josep del mite cristia.

Maria, amb veu feble- I si reposavem una mica , Josep ?

Josep- Estas cansada, veritat ?

Maria- Si. I vos també de beu estar-ne, que aneu ~~pam~~ a peu i fa moltes hores que camineu

Josep- No t'enmoinis per mi, que es tant gran el desig d'arribar i veure't ben aposentada en aquell poble blanc i aollidor vora la mar blava, que no sento el cansament.

Maria- Que costa, però, d'arribar-hi !

Josep- Sempre costa, filla, d'arribar al casal blanc.

Maria- Per aixó us demanava que repossesim una mica.

Josep- Ens pelarem de fred.

Maria- Podriem encendre foc i ens escalfariem. Veure sempre aquesta claror de la neu es tant trist.

Josep- Pels que anem de cami com hi anem tu ijo si que ho es . En ~~canvi~~, per els que la veuen des d'una cambra confortable, ben mejats i vora la llar, la neu es un espectable meravellós i alegre

- S'oeixen rialles i veus joioses a l'interior
de la masia-

Maria- Llum ! Una finestra ! Una casa !

Josep- Estic tant cansat que ni l'havia vits . Passem de llarg, fugim ; la gent
es dolenta.

Maria- No, Josep;quedem-nos. Fa molta fosca.

Josep- Hi ha una lluneta pal·lida i uns estel d'argent que aclaren el camí.
Lluna i estels de Nadal.

Maria- Fa molt fret.

Josep- En fa més al ~~comanym~~ cor apagat dels homes. Passem de llarg.

Maria- Sofreixo molt. Em trobo molt malament. Ja no puc més .

Josep,resignadament- Quedem-nos. Es a dir; demanarem a la gent de la masia si ens
volen donar xopluc.

- Ha cessat el vent, i s'ha fos la melodia ~~naïf~~
~~manhndahmonahha~~ nadalenca d'el cant dels ocells.
a l'interior de la casa s'oeix, fa estona , una
joiosa musica de sàmbombes i guitarres-

Maria- Que contens que estan perque es Nadal !

es

Josep,sorrut- Perqué es Nadal ? Perque tenen un sostrá estan ben fars i no recorden
dels que no tenen ni pâ, ni casa, ni Deu.

- Va a la porta i truca. Emudeixen les rialles i
les musiques. Una veu crida -

La veu del pages ric- Qui hi ha ?

Josep- Gent de pau.obriu per caritat.

-Maria,arraulida dalt del polli,esguarda la
casa, en la porta de la qual s'ha obert un por-
tico.Apareix el pages ric-

Vaig de camí amb la meva.... amb la meva ~~mona~~ filla, que
es troba bon xic malament. No ens podrieu donar xopluc
per una nit ? No us farem massa nosa ; ens n'anirem
a punta de dia.

El pages ric- Aixó no es un hostal.

Josep- Encara que no ho sigui. Vosaltresque hi viviu bé podeu
tenir una ~~amamma~~esputna de pietat.Us pagarem el que calgui.

Pages ric- No us conec. No sé qui sou. Potser sou un bon home, un home com cal...

Josep- Bé m'ho penso

Pages ric- ...Pero potser sou un vagabund o quelcom pitjor..

-Josep calla,humiliat avergonyit.I diu.

Josep- Anem, Maria.Encara que sofreixis,encara que no puguis aguantar més ,
aguanta i anemse'n. - Agafa les regnes del polli, embolica amorosament
a Maria-

Aixó no ens ha d'estranyar; gairebe sempre que hem trucatal bon cor de
la gent, la porta ha restat closa i ningú no respon. -Al pages ric-
No cal pas coneixe r la gent per a fer una bona obra. I una bona obra
hauria estat donar-nos xopluc en una nit tan freda. La meva filla ~~masca~~
necessitava repós.

La veu de la pagesa rica- Déu que aneu amb la vostra filla !

- La porta s'esbatana i hom veu el crom de
la cuina rústega; la llar en la qual crema
~~mm~~ un bon foc. La taula parada, el banc
d'escó. La pagesa rica, el Pages ric seguits
d'un ~~mm~~ seu fill de set i vuit ~~any~~s avan-
cen fins el camí.La pagesa rica porta un
fanal, qu'enlaira per a projectar la seva
claror febla damunt al rostre de Maria. A
la porta del mas s'agrupen homes idones que
miren encuriosits.

L'infant, estirant el gec d'El pages ric- Pare, deixeu-los quedar ! Jo vull que es
quedin,pare.

Pages ric- Tu calla.

Pagesa rica-Bona nit tinguin

Maria- Gracies pel decig, pero no la tinc gens bona.

Pagesa rica-I aneu molt lluny ?

Josep- Molt lluny , encara ; a Marina

L'infant,estirant la faldilla de la pagesa rica- Mare, jo vull que esquedin.

-El matrimoni delibera; dialeg en veu baixa i
rica en mimica,del qual hom en tent algunes

frases + podreïn quedar-se...al cap i a la fi no

ens farien cap nosa... Ni caldria que entrassin a casa-

El pages ric ,mai humorat, a la seva dona - Sempfe s'ha de fer el que voleu vosaltres.
- a Josep-

Podeu querdar-vos. No tinc cor per a deixar-vos anar en una nit com aquesta. - Entendriment hipocrita, màscara de bondat- La nit de Nadal cal esser generós i pròdicg. Es clar que a casa no tinc lloc, pero, vaja, n'hia a l'estable. No hi estareutant be com a l'otal, pero hi estareu calens, que es l'important.

Maria- Gracies bon home

~~Elmpagesmmmmmm~~

Pagesa rica, al seu maritg. gracies,Ramón - Als nómadas - Si, hi estareu calens, sabeu ? amb les mantes que porteu i la palla hi estareu calens

Josep- I on es l'estable

El pages ric, asseny alant la boca negra del establea i avançant unes passes seguit de Josep, que no deixa el polli- Cap aci... amb compte , que hi tinc una vaca, pero no temeu, que es de bon tarannà - riu - Josep, que ja es dintre l'establa i ajuda a Maria a descalvalgar

Josep- Les besties mai ens han fet cap mal.

Maria- Més aviat ens s'ha fet les persones.

Josep- I vos, que sembleu tan desconfiat, com es que deixeu obertes les portes ? Us las poden robar .

El pages ric- No en tinc cap por. Hi passa poca gent per aquet camí, I tinc un son molt lleu; dormo amb un ull sempre obert, com les llebres. I, sobretoto, robar un bou o una vaca no es tan facil mpm com robar diners i joias, M'enteneu ?; ~~ahamma~~ el que ho probés aviat el caçariem

Josep- Entés, entés.

La pagesa rica- Ja han sopat ?

El pages ric, mal h_omorat- Que també els hi voldries donjar sopar ?

La pagesa rica- Ramón !

Josep, al pages ric- No temeu. A mitja tarda hem fet un moç. Si tenim gana, menja-rem coses que portem.

Pagesa rica- Quin mal te la vostra filla ?

Josep- Un mal que santifica a les dones; va a esser mare

Pagesa

- El rustec ha penjat el fanal i eé'n torna a la casa, la porta de la qual es tanca rera els amos.

Una pausa. A la claror del fanal hom veu que l'establa no te portes, A dalt hi ha pàs, ascessible gracies a una escala de gat, habilitat com pallissa, A baix hi ha l'establa ~~propriament~~ propiament dita; parets de pedres negroses, bigues enormes i desigulas de les quals penjen ^{tarenynes} tarenynes que la llum del fanal torna daurades, una menjadora al fons. Prop la menjadora es retalla la silueta d'una vaca. Hi ha unes selles i altres guarniments, que penjen de les parets. Josep agafa una de les selles, la deixa en terra, hi posa dues grans braçades de palla que cobreix amb la manta.

Josep- Veus ? aixó ens servirà de llit. I em sembla que no hi tindrem gens de fred.

Maria- Estic tan t cansada que tot em semblarà bé.

-Josep lliga el polli a la menjadora. Despres s'apropa a Maria, la fa aseure, s'asseu ell a terra, damunt la palla d'un color d'or pal·lid. L'escena pren un tó d'irrealitat, de misteri. La llum del fanal, que es com un estel, car l'hem de veure amb mirada tant innocent com la de l'infant, sembla donar un estrany replandor a les figures del vell i la minyoneta.. Al fons, rera la façna pal·lida de Maria, hom endevina mes que no pas veu el cap de la vaca i el polli per les narius dels quals brolla una fumerola càl·lida. El lloc i l'inmobilitat de les figures fan pensar en un altra estable de llegenda.

Josep- Ara a dormir i a agafar forces per a dema.

Maria- Ai.Josep ! Em sembla qque no podré pas dormir gens

Josep- I aixó ?

Maria- Em trobo molt malament.

Josep,molt angunios aixecant-se- Aniré a trucar...

Maria- No,no; deixeu-los. Ells creuen que ja han comprert permetent-nos l'estada aci i deuen sentir-se tots satisfets dels seus bons sentimenst,no feu que

s'en hagin de penedir. Ja em deurà passar, tranquil·litzeu-vos

Josep Pero aquella dona semblava tan bona!!... i ens ha dit que ens ajudaria....

Maria- Ja hi anirém quan no ens poder passar del seu ajut

Josep- Es que temo que ...

Maria- Tambe ho temo jo. Pero, qué hi farem ? tindrem un més que ens farà companya.

Josep, molt atribulat- Maria. Maria, que m'han dit que les dones , quan arriba aquet, sofriu molt.

Maria- Donc si les altres sofreixen també sofriré jo. I ~~mmm bbb~~ creguéu que no em doldrà pas ; el sofriment em serà pagat amb un fill,

Josep ~~Joan~~ Mira que crec que nescsitarem ajut...

Maria- M'ajudareu vos.

Josep- Jo ? Pobre de mi ! que sé jo d'aquestes coses.

-L'aire fred de la nit sembla estremir-se amb la veu de les campanes, Llunyanes, pero apropant-se, s'oeixen unes rialles, unes veus alegres, una musica ingénua i ~~várbara~~ d'aldufes, simbombes i flabials-

Maria- Una musica ! Una canço ! Qué es aixó ?

Josep- Aixó es Nadal. Maria! El Nadal dels que tenen casa i foc i no han d'anar de cami ~~ningun~~ fugint com nosaltres.

- La canço i la musica i las rialles s'han anat apropant. I ara arriben els pastors i el pagesoss de la rodalia infant i homes i dones, que van pels senderons de neu , sota la nit de Deu, a la missa del gall, Venen molt abrigats amb gorres de pelli barretines amb sammarcs de pell de xai i mantes virolades. Duen corders blanc amb ~~mmmm~~ cintes i llaços de colors , pollastres, cistelles de fruites, gabies plenes d'ocells que deixaràn en la nau de l'asglesieta humil, Porten fanals per

a clarir-se el camí ; ara l'establa té una llum
i unes coloraines irrealment com mai i es més
crom i més ballet que mai Ballet català del segle
XVIII, plé d'el-legancia i de frescor.
Venent cantant.

Els que canten- La nit de Nadal s'apropa,
la nit de Nadal s'en va
i ens en anirem nosaltres
i mai més podrem tornar !

Un pastor, cridant devant la casa- Ei, Llorenç !

Un altre pastor- Martina !

Un pagès- Ramón !

Un altre- Apa que es fa tard !

- Roncar de simbombes, espetegar de les sonalles ,
de les aldufes, rafilets de flabiols. s'obre la
porta de la masia , i entre la joia desbordant de
les rialles i els crits de benvinguda. La pagesa
rica. El pagès ric, l'infant i altra gent de la
casa s'ajunten al seguiri.

La pagesa rica, a Jodep i Maria- Bona nit ! Anem a la missa del gall. Pregaré per
vosaltres al Deu infant ! Tornarem desseguida...

Veus de - Qui són ? que hi fan ací a l'establa? Perque no venen amb nosaltres?
Bona nit ! Bona nit . - S'allunyen cantant

La nit de Nadal s'apropa,
la nit de Nadal s'en va
i ens anem anant nosaltres
i mai mes podrem tornar.

-Les veus es perden en la nit-

Josep- Nadal ben trist per nosaltres. Tot-hom té una llar. Tot-hom canta, tot-hom
riu. I nosaltres no tenim res, ho hem perdut tot i hem de fugir com si
fossim uns mal factors. -Veient la tristor de Maria - El del any vinent,
pero, serà millor. Quin Nadal, Maria, el del any vinent ! També hi anirem
nosaltres a la missa del gall. La diuen en una iglesia tota blanca que es
dreça dalt d'unes roques damunt la mar. I aquella nit de Nadal
a marina, aquella nit de Nadal dels mariners, l'esglesia es plena
de roses i clavells i de cants i musiques. I adhuc, baten t les roques ,

canta la mar una cançode bressol, una dolça cançó de bressol que la mar canta en veu baixa, talment com un sospir, per a que l'Infant no tingui por. I aquella Nit ~~manhà~~ l'Infant es el fill de totes les mares que s'han quedat sense fill. I com aquella nit els pescadors no va en mar. adhuc les sirenes s'apropen a les roques per a oir les musiques dels homes. ~~manhà~~ I cada barca té el seu estel de nit de festa major...T damunt l'església blanca, els altres estels, els que s'han quedat sols perquè no hi ha prou barques, hi teixeixen una corona de llum. Veuràs ,Maria, quin Nadal el nostre de l'any vinent .

Naria- Nit de Nadal ! Ai, nit de Nadal , perfumada de llegenda, que em dones un fill !

Josep, sordament- Mala negada

Maria- ~~Manhà~~ No maleiu, Josep.

Josep- Soc pobre, et veig sofrir, i vols que no maleixi ?

- Un moment, s'oiex encara , bategar en el cor de la nit, la cançó.

Maria- Si neix aquesta nit li posarem Jesus.

Josep, amb ira- Perquè ? Perquè ens el crucifiquin ?

! De sobte ; ~~Manhà~~ el rostre de Maria es contreu dolorosament. La minyoneta crespava les mans damunt el ventre-

Maria- Ai !

Josep, pàl·lid, tremolos d'angoixa- Maria !,,, Maria !... soc aci, al teu costat...

No temis,,,

Maria, amb un gran crit, esquinçava se les robes que cobreixen el ventre fecond-Fill meu !

- les veus del vent, triomfal, canten l'Al-leluia ~~manhà~~ Händel.

Es clou la cortina

LLUIS CAPDEVILA